Interreg

Litwa – Polska

Współfinansowany przez UNIĘ EUROPEJSKĄ

Studium wykonalności

Promocja współpracy gospodarczej i zaangażowania społecznego regionów Litwy i Polski poprzez rozwój turystyki doświadczalnej

Vilnius – Białystok, 2025

Dokument dofinansowany w ramach projektu: „Zrównoważona kultura dla zrównoważonej turystyki” w ramach programu Interreg VI-A Litwa-Polska 2021-2027.

Autorzy:

Agnieszka Brzostowska

Konstancja Brzostowska

Norbert Brzostowski

Atas Žvirblys

Zabłudów Town Hall, 8 Rynek Street

(Zabłudów Town Hall, 8 Rynek Street, 16-060 Zabłudów)

https://umzabludow.wrotapodlasia.pl

Pagėgiai municipality Vilniaus g. 9, 99288 Pagėgiai

(Vilnius street 9, 99288 Pagėgiai)

https://www.pagegiai.lt

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie…….. 4

Koncepcja turystyki doświadczalnej i związanych z nią produktów ……7

Tendencje na Litwie, w Polsce i za granicą ……..15

Turystyka doświadczalna i związane z nią produkty w gminach Pagėgiai i Zabłudów:

Analiza przypadku ……19

Podróż…….. 21

Doświadczenie ……24

Smak ……..30

Przebiegnij palcami przez czas…….. 32

Poznaj …….. 36

Mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia turystyki doświadczalnej w Pagėgiai i Zabłudowie

Analiza gmin (SWOT) ……..40

Analiza SWOT (przypadek Pagėgiai) ……41

Analiza SWOT (przypadek Zabłudowa)…….. 45

Koncepcja i propozycje rozwoju turystyki doświadczalnej ……..49

Przykłady nieskomplikowanych produktów turystycznych w gminach Pagėgiai i Zabłudów… 52

I. Propozycje produktów turystycznych w gminie Pagėgiai…… 52

1. Warsztaty survivalowe dla dzieci i młodzieży - sztuka przetrwania w lesie ……52

2. Warsztaty tradycyjnej kuchni Litwy Mniejszej ……53

3. Obóz archeologiczny…….. 55

4. Konkurs poezji Algimantasa Mackusa…….. 56

5. Seminarium zdrowego stylu życia Vydūnas „Zdrowie. Młodość. Piękno”…… 57

6. Warsztaty malarskie ……..58

7. Żegluga przez Niemen ……..59

8. Wycieczka rowerowa po Litwie Mniejszej …….. 60

9. Szkoła dialektów Litwy Mniejszej ……61

10. Rekonstrukcja historyczna epoki napoleońskiej ……62

II. Propozycje produktów turystycznych w Gminie Zabłudów ……64

1. „Narew pod wodą” - odkrywanie tajemnic rzeki Narew…….. 64

2. Szlak historyczny „Śladami historii” - podróż w przeszłość Podlasia…… 65

3. Narwiańska terapia ziołowa…… 67

4. Warsztaty survivalowe dla dzieci i młodzieży - sztuka przetrwania w lesie ……69

5. Warsztaty tradycyjnego podlaskiego gotowania…… 71

6. Warsztaty archeologiczne…… 72

7. Karaoke pieśni ludowych ……..73

8. Międzynarodowy Konkurs Poetycki im. Franciszka Karpińskiego ……74

9. Warsztaty malarskie…… 75

10. „Śladami dawnych mieszkańców” - Spokojna podróż śladami przeszłości……76

Wnioski ……78

Lista źródeł i literatury ……..79

Wprowadzenie

Niniejsze studium wykonalności zostało przygotowane na potrzeby projektu „Zrównoważona kultura dla zrównoważonej turystyki", który jest finansowany w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg VI-A Litwa-Polska 2021-2027. Studium wykonalności zostało stworzone w celu promowania współpracy gospodarczej i zaangażowania społecznego w regionach przygranicznych Litwy i Polski poprzez rozwój turystyki doświadczalnej. Studium koncentruje się na analizie zasobów turystycznych i potencjału turystyki eksperymentalnej w gminie Pagėgiai (Litwa) i w gminie Zabłudowo (Polska).

Kontekst. Gmina Pogoń znajduje się w zachodniej części Litwy, w regionie etnograficznym Litwy Mniejszej. Prawie całe jej terytorium znajduje się na nizinie dolnego Niemna, która rozciąga się dalej na zachód do Zalewu Kurońskiego. Gmina Pagėgiai może być dumna ze swoich unikalnych obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, które sprawiają, że region ten jest atrakcyjny zarówno dla turystów lokalnych, jak i zagranicznych. Jednak turystyka i jej infrastruktura są nadal słabo rozwinięte w porównaniu z innymi częściami Litwy.

Gmina Zabłudów położona jest w województwie podlaskim, jest intrygującym obszarem na mapie regionu, charakteryzującym się bogatymi walorami przyrodniczymi, kulturowymi i historycznymi. Położona wśród malowniczych krajobrazów północno-wschodniej Polski gmina łączy w sobie spokojną, wiejską atmosferę z unikalnym dziedzictwem kulturowym i łatwym dostępem do największych skarbów przyrody regionu. Bliskość obszarów przyrodniczych i historycznych sprawia, że gmina Zabłudów jest doskonałą lokalizacją dla zrównoważonej turystyki i doświadczeń opartych na przyrodzie.

Niniejsze studium wykonalności bada, w jaki sposób turystyka doświadczalna może uwolnić potencjał wspomnianych regionów.

Cel studium wykonalności - Ocena rentowności rynkowej i ekonomicznej, a także potencjału rozwoju turystyki eksperymentalnej na obszarze objętym projektem.

Cele studium.

1. Zdefiniowanie koncepcji turystyki eksperymentalnej i zidentyfikowanie potencjalnych

produktów, trendów i dobrych praktyk na Litwie, w Polsce i innych krajach.

2. Analiza lokalnych zasobów i potencjału turystyki eksperymentalnej.

3. Przegląd lokalnych mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń związanych z turystyką eksperymentalną.

4.Przedstawienie możliwych produktów turystyki eksperymentalnej, które mogłyby zostać zaadaptowane i zrealizowane na terenie gmin Pagėgiai i Zabłudów.

Niniejsze opracowanie składa się z części wymienionych poniżej:

1.Sekcja analizująca koncepcję turystyki eksperymentalnej i potencjalnych produktów, w której dokonano przeglądu artykułów i raportów na temat turystyki eksperymentalnej.

2.Część zawierająca przegląd tendencji i prezentację dobrych praktyk na Litwie, w Polsce i innych krajach.

3.Produkty turystyki eksperymentalnej w gminach Pagėgiai i Zabłudów: studium przypadku. Prezentacja zasobów turystycznych i ich ocena w kontekście turystyki eksperymentalnej.

4.Analiza SWOT: ocena mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń w obu gminach (Pagėgiai i Zabłudów).

5.Propozycje potencjalnych produktów turystyki doświadczeń. Identyfikacja nowych produktów turystycznych, które mogłyby zostać wprowadzone w gminach Pagėgiai i Zabłudów.

Koncepcja turystyki doświadczalnej i związanych z nią produktów

Koncepcja (koncepcje) turystyki doświadczalnej. Turystyka doświadczalna jest nowością w naszym świecie, która pojawiła się jako opozycja dla turystyki masowej, aby podróżni mogli zdobyć nowe i autentyczne doświadczenia i doznania podczas podróży. W ciągu ostatnich kilku lat termin „turystyka doświadczalna" stał się szeroko stosowany w świecie marketingu turystycznego, ponieważ podróżni stają się coraz bardziej wymagający: chcą nowych i głębszych doświadczeń, podczas których mogą rozwijać swoją wiedzę i umiejętności[1]. Należy jednak zauważyć, że ze względu na ten sam czynnik nowości, postrzeganie znaczenia turystyki doświadczalnej nie zawsze i wszędzie jest rozumiane tak samo. Dla niektórych osób definiuje ona działania, które wykraczają poza zwykłe zwiedzanie lub odwiedzanie muzeów. Z punktu widzenia innych, najbardziej charakterystyczną cechą turystyki doświadczalnej jest interakcja z mieszkańcami, a także odkrywanie miejsc, które zazwyczaj nie są wybierane przez turystów[2].

Aby krótko i jasno zdefiniować to nowe zjawisko i stworzyć wyjaśnienie, które każdy może zrozumieć, niektórzy eksperci ds. turystyki opracowali różne opisy, aby spróbować zdefiniować, czym jest turystyka doświadczalna. Na przykład doktor M. G. Dimitrova, wykładowca na Uniwersytecie w Warnie w Bułgarii, pisze w swoim badaniu z 2023 r. na temat turystyki doświadczalnej w dziedzinie kultury i dziedzictwa: Turystyka doświadczalna jest związana z autentycznymi, znaczącymi i transformującymi doświadczeniami, ich tworzeniem. Ten rodzaj turystyki może łączyć podróżnych nie tylko z miejscem, które odwiedzają, ale także z lokalną społecznością. Chodzi o aktywną interakcję z ludźmi, integrację z ich kulturą i środowiskiem. Turystyka doświadczalna to zrównoważony rodzaj turystyki, który zachęca turystów do tworzenia unikalnych, znaczących i indywidualnych doświadczeń, które mogą dotknąć ludzi zarówno na poziomie emocjonalnym, jak i intelektualnym[3]. Na stronie internetowej Western Australian Tourism autorzy opisują turystykę doświadczalną jako wykraczającą poza tradycyjne działania turystyczne. Turyści mają wyjątkowe i niezapomniane doświadczenia, które obejmują poznawanie lokalnej kultury, ludzi i środowiska. Zamiast obserwować atrakcje turystyczne, turyści aktywnie angażują się w działania, styl życia, a tym samym czują się bardziej częścią kultury, którą obserwują. Autorzy wyróżniają kilka obszarów turystyki doświadczalnej:

1 Andrulienė Rasuolė. Darnios turizmo plėtros Varėnos rajono savivaldybėje strategija.

Varėna,2023,s. 7.

2 Lew Josh. Czym jest turystyka doświadczeń? 2017-08-24 [interaktywny] [dostęp 2024 08 08] Link w Internecie: < https://www.treehugger.com/what-is-experiential-tourism-4869029 >

3 Dimitrova Miroslava. Turystyka doświadczalna oparta na dziedzictwie i kulturze. 2023, s. 5 [interaktywny] [dostęp 2024 09 14] Link w Internecie: < https://www.researchgate.net/publication/372627292_Experiential_Tourism >

kulturową, przygodową, poznawczą i wellness doświadczenia[4]. Jeśli spojrzymy na drugą stronę świata, w Kanadzie, turystyka doświadczalna została zdefiniowana jako wynik globalnego ruchu, w którym ludzie tworzą znaczenia dla siebie poprzez bezpośrednie doświadczenia podczas podróży. Dzieje się to na wiele sposobów: ludzie, miejsca, działania, zakwaterowanie itp. Turystyka doświadczalna zachęca podróżnych do głębszego zaangażowania się w sposób życia i kulturę lokalnych społeczności[5].

Litewscy autorzy coraz częściej piszą o turystyce eksperymentalnej. W swojej publikacji na temat możliwości turystyki doświadczalnej w regionie Suvalkija, Gabrielė Birbilaitė i Audronė Lukštaitienė, powołując się na zagranicznych autorów, piszą: Nisza turystyki doświadczalnej pojawiła się na świecie jako odpowiedź na turystykę masową. Ta nisza turystyki wymaga charakterystycznego sposobu świadczenia usług, nie tylko pod względem świadczenia usług, ale także pod względem zaangażowania i uczestnictwa użytkowników w procesie świadczenia usług. Autorzy wspominają, że literatura naukowa zaczęła częściej analizować psychologię doświadczeń, dochodząc do wniosku, że doświadczenia mogą skutecznie odwoływać się do emocji turystów i zwiększać ich przyjazdy. Wnioski: Turystyka doświadczeń to wyjątkowa nisza turystyczna. Łączy w sobie usługi i produkty turystyczne, które stymulują pięć najważniejszych ludzkich zmysłów: słuch, wzrok, dotyk, węch i smak. Poprzez pryzmat zmysłów, turyści otrzymują zupełnie nowe, bezprecedensowe i unikalne doświadczenia[6].

To właśnie na zmysły kładą nacisk organizatorzy wspólnego brytyjsko-francuskiego projektu Experiential Tourism „Experience". Jednym z najważniejszych celów ich projektu jest rozbudzenie w turystach wspomnianych wyżej pięciu zmysłów. Co więcej, poprzez te doznania, celem jest również wywołanie pięciu pozytywnych emocji: szczęścia, wesołości, zaskoczenia, radości i satysfakcji. Wszystkie te emocje i uczucia są przedstawiane przez organizatorów projektu jako główne wytyczne dla firm zorientowanych na turystykę doświadczalną[7].

Podsumowując, turystyka doświadczalna jako zjawisko nie ma jeszcze jednej konkretnej definicji, która dałaby nam jasny i zwięzły obraz tego, czym jest i co oznacza. Zamiast tego, różni autorzy z różnych części świata przedstawili własne interpretacje tego, czym jest turystyka doświadczalna.

4 Czym jest turystyka doświadczeń? Wszystko, co musisz wiedzieć. [interaktywny] [dostęp 2024 07 25] Link w Internecie: < https://tourismcouncilwa.com.au/toolbox/blog/what-experience-tourism-everything-you-need-know >

5 Smith William L. Turystyka doświadczeń na świecie i w kraju: definicje i standardy. International Journal of Services and Standards 2 (1), 2006, s. 2-6.

6 Birbilaitė Gabrielė, Lukšaitienė Audronė. Patirtinio turizmo plėtojimo galimybės Suvalkijos regione. Verslo aktualijos būsimųjų specialistų požiūriu, 2021, s. 299-300.

7 Czym jest turystyka doświadczeń? [interaktywny] [dostęp 2024 11 15] Link w Internecie:

<https://www.tourismexperience.org/resources-hub/what-is-experiential-tourism.html>

Turystyka jest, choć w wielu przypadkach idee są niezwykle podobne. Być może bardzo pasowałaby tu koncepcja eksperta ds. turystyki Anny Timbrook, która sugeruje, że celem podróży empirycznych nie jest dodanie do listy odwiedzonych zabytków, ale stworzenie wspomnień, które pozostaną z tobą na całe życie[8].

Czym różni się turystyka doświadczalna od turystyki konwencjonalnej? I czy możemy zidentyfikować specyficzne cechy, które wyraźnie odróżniają ją od turystyki masowej? G. Birbilaitė i A. Lukštaitienė w swoim badaniu, opartym na badaniach A. Vinteana, opracowali tabelę podsumowującą charakterystyczne cechy turystyki eksperymentalnej. Według autorów cechy te to autentyczność, uczestnictwo, indywidualność, aspiracje, zaskoczenie, emocje, edukacja, pochodzenie etniczne, rozrywka i kultura[9]. Chociaż można zgodzić się co do uczestnictwa i personalizacji, emocje, rozrywka i kultura są również charakterystyczne dla turystyki masowej lub konwencjonalnej. W tym przypadku konieczne jest uznanie, że istota turystyki doświadczalnej nie leży w tym, co turysta widzi, ale w tym, jak to widzi i doświadcza. Turystyka masowa zazwyczaj koncentruje się na zwiedzaniu najpopularniejszych zabytków i krajobrazów. Elementy te mogą być również obecne w turystyce doświadczalnej, ale oferuje ona głębsze, bardziej wzbogacające doświadczenie, mające na celu wyczucie tego, co często pozostaje niezauważone podczas konwencjonalnych wycieczek. Nacisk kładziony jest na jakość podróży, a nie na ilość dni spędzonych w innym miejscu. Podróże doświadczalne mają na celu zapewnienie niezapomnianych i wieloaspektowych wrażeń[10]. Dla porównania, turystyka masowa byłaby jak restauracja typu fast-food, w której ludzie zaspokajają swoją bezpośrednią, podstawową potrzebę - jedzenia. Z drugiej strony, turystyka doświadczalna jest jak kolacja z przyjaciółmi lub w małej restauracji.

Potencjalne produkty turystyki doświadczalnej. Czy jesteśmy w stanie zidentyfikować jej specyficzne cechy, które wyraźnie odróżniają ją od turystyki masowej? Jedzenie zostało wspomniane jako przykład wcześniej, więc zacznijmy od niego. Turystyka gastronomiczna i kulinarna jest jedną z najpopularniejszych i najłatwiejszych do odróżnienia form turystyki doświadczalnej, ponieważ turyści podczas jedzenia pobudzają wszystkie pięć zmysłów: dźwięk (gotowania), wizualizacje, zapachy, a wreszcie dotyk i smak. Turystyka kulinarna oferuje możliwość spróbowania i oceny produktów spożywczych i potraw, które nigdy wcześniej nie były próbowane, które są typowe dla ludzi żyjących w różnych regionach, a tym samym poznania codziennego życia lokalnych mieszkańców i dziedzictwa gromadzonego przez wieki. Nie jest to doświadczenie luksusowych kolacji, ale cieszenie się jedzeniem w pogoni za nim.

8 Timbrook Anna, Experiential Travel: Creating Memories, Not Checklists [interaktywny] [dostęp 2023-10-04]. Link w Internecie:<https://expertworldtravel.com/experiential-travel/>

9 Birbilaitė Gabrielė, Lukšaitienė Audronė. Możliwości rozwoju turystyki doświadczalnej w regionie Suvalkija. Tematy biznesowe z punktu widzenia przyszłych profesjonalistów, 2021, s. 300.

10 Turystyka doświadczalna: znaczenie i przykłady [interaktywny] [dostęp 2024 12 05] Link w Internecie:

<https://bmtnapoli.com/turismo-esperienziale-significato-ed-esempi/?lang=en>

nowych doświadczeń kulinarnych. Jednocześnie inna forma turystyki - turystyka gastronomiczna, koncentruje się nie na samym jedzeniu, ale na tym, jak, gdzie i kiedy jest ono spożywane. Różni ludzie, w różnych częściach świata, rozwinęli różne sposoby jedzenia na przestrzeni wieków ze względu na różnice geograficzne i społeczne. Wszystko to jest wyjątkowe, takie doświadczenia mają znaczenie dla człowieka, pogłębiając nasze osobiste postrzeganie świata[11]. Turystyka gastronomiczna może być pasywna, gdy turyści po prostu degustują produkty i potrawy lokalnego producenta lub obserwują, jak szef kuchni przygotowuje posiłki. Pozwala to turystom zaspokoić ich pragnienie autentyczności[12], a także uzyskać głębsze zrozumienie lokalnych, etnicznych lub narodowych tradycji. Wraz z tym rozwijają lepsze zrozumienie historii, kultury i oczywiście nawyków żywieniowych odwiedzanego miejsca lub kraju[13].

Oprócz turystyki gastronomicznej i kulinarnej można krótko wspomnieć o innych produktach turystyki doświadczalnej. Turystyka kulturowa zajmuje tu kluczowe miejsce. Odwiedzający są mile widziani, aby uczestniczyć w wydarzeniach lokalnej społeczności, obserwować tradycyjne rzemiosło i odwiedzać miejsca, w których miejscowa ludność zwykle spędza wolny czas. W ten sposób turyści tworzą emocjonalny związek z odwiedzanym miejscem, a nie tylko je oglądają. Można również wyróżnić turystykę przygodową lub przyrodniczą, z pieszymi wędrówkami, zarówno w dziczy, np. w lasach, na polach, w górach itp., jak i miejskimi wędrówkami w miastach, wioskach i wzdłuż historycznych szlaków osadniczych. Ta doświadczalna turystyka przyrodnicza może być wzbogacona nie tylko o turystykę pieszą, ale także rowerową, a także podróżowanie łodziami, statkami lub innymi środkami transportu wodnego. Krajobraz odwiedzanego obszaru ujawnia się w wyraźnych kolorach i wrażeniach. Wycieczki morskie na łodziach, w towarzystwie lokalnych rybaków, są również popularnym wyborem turystów. Podczas takich wycieczek turyści mogą zanurzyć się w roli rybaka, lepiej rozumiejąc ich codzienną rutynę i wyzwania, przed którymi mogą stanąć. Czasami ten rodzaj turystyki jest dalej podzielony na lekkie i pełne przygód działania. Te ostatnie mogą być dość ryzykowne dla zdrowia, ponieważ obejmują takie działania, jak trekking przez bagna, zwiedzanie jaskiń i podobne aktywności[14]. Turystom można również zaoferować turystykę edukacyjną, która, podobnie jak turystyka kulturowa, pozwala na głębsze zrozumienie tradycji odwiedzanego miejsca, ale jest jeszcze bardziej angażująca pod względem

11 Turystyka doświadczalna: znaczenie i przykłady [interaktywny] [dostęp 2024 12 05] Link w Internecie:

https://bmtnapoli.com/turismo-esperienziale-significato-ed-esempi/?lang=en

12 Voišnis Jadvyga, Baltrūnaitė Danguolė, Jakštienė Danutė. Doświadczenia turystyki gastronomicznej na Litwie: studium przypadku. Rola instytucji szkolnictwa wyższego w społeczeństwie: wyzwania, trendy i perspektywy.

13 Correia Antonia, Seongseop (Sam) Kim, Kozak Metin. Cechy doświadczenia gastronomicznego i ich wpływ na intencje rekomendacji: podejście oparte na zbiorach rozmytych. International Journal of Tourism Research, 2019, s. 1.

14 Žuromskaitė Brigita. Różnorodność turystyczna XXI wieku i miejsca docelowe podróży. W Turizmas. Rozwój, wyzwania, perspektywy. Ed. Brigita Žuromskaitė. Wilno, 2016, s. 41.

aktywności. Może ona obejmować przygotowywanie posiłków lub zbieranie ziół i grzybów. Dobrym przykładem turystyki edukacyjnej jest wolontariat, który jest szczególnie popularny wśród Młodzi ludzie, którzy często decydują się na studia za granicą, ale także chcą nauczyć się języka lub zdobyć doświadczenie w nieznanej dziedzinie. Turystyka doświadczalna obejmuje również doświadczenia wellness, w których podróżni świadomie wybierają SPA (z łac. sanitas per aqua), sesje jogi lub różne obozy koncentrujące się na medytacji i innych praktykach mających na celu uspokojenie ciała i umysłu[15]. Uzupełnieniem są pielgrzymki, które można uznać za najstarszą formę turystyki na świecie. Podczas gdy dla zwykłych turystów podróż oznacza początek lub koniec podróży, dla pielgrzymów sama podróż jest najważniejszym celem, którego kulminacją jest wizyta w świątyni lub świętym miejscu na końcu ich podróży[16]. Należy również wspomnieć o ekoturystyce. Różni się ona od turystyki przyrodniczej tym, że koncentruje się bardziej na kwestiach środowiskowych. Ekoturyści wybierają przyjazne dla środowiska hotele i obiekty gastronomiczne, podróżują do obszarów, które są w niewielkim stopniu dotknięte i niezanieczyszczone działalnością człowieka oraz aktywnie działają na rzecz ochrony przyrody[17]. Turystyka doświadczalna może być związana nie tylko z dzisiejszym stylem życia i otaczającym nas środowiskiem, ale także z żywą wiedzą z przeszłości. Jest to turystyka historyczna. Turystyka masowa charakteryzuje się wizytami w najbardziej znanych miejscach historycznych i kulturalnych, ale turystyka doświadczalna jest bardziej związana z historycznymi i archeologicznymi szlakami, które turyści mogą odkrywać niezależnie. Obejmuje ona również żywą historię i wydarzenia archeologiczne, a także rekonstrukcje historyczne, które angażują odwiedzających znacznie głębiej poprzez pięć ludzkich zmysłów wspomnianych powyżej[18].

Inną istotną koncepcją jest „turystyka poza utartymi szlakami" lub „turystyka codzienna" (fr. tourisme de l'ordinaire). Ten rodzaj turystyki obejmuje niekonwencjonalne atrakcje w porównaniu do popularnych miejsc historycznych, oferując autentyczne doświadczenia, których nie można znaleźć w klasycznych przewodnikach. Komercjalizacja tradycyjnych form lub postrzeganie ich jako nadmiernie „upiększonych" przyczyniło się do popularności takich atrakcji. Zjawisko to promuje lokalną kulturę, wspiera małe społeczności i zachowuje

15 Turystyka doświadczalna: znaczenie i przykłady [interaktywny] [dostęp 2024 12 05] Link w Internecie:

<https://bmtnapoli.com/turismo-esperienziale-significato-ed-esempi/?lang=en>; Czym jest turystyka doświadczeń? [interaktywny] [dostęp 2024 11 15] Link w Internecie: <https://www.tourismexperience.org/resources-hub/what-is- experiential-tourism.html>.

16 Wu Hung-Che, Chang Ya-Yuan, Tsung_Pao Wu. Pielgrzymka: What drives pilgrim experiential supportive intentions? Journal of Hospitality and Tourism Management. Vol 38, 2019, s. 66.

17 Žuromskaitė Brigita. XXI a. turizmo rūšių įvairovė ir keliavimo kryptys. In Turizmas. Plėtra, iššūkiai, perspektyvos. Red. Brigita Žuromskaitė. Wilno, 2016, s. 26.

18 „Gyvosios archeologijos dienos Kernavėje 2024": festivalis nukels į Viduramžius (renginių programa) przykłady [interaktywny] [dostęp 2025 01 03] Link w Internecie:

tradycje. Turyści coraz częściej starają się zrozumieć swoje cele podróży od wewnątrz, skupiając się na codzienne życie zwykłych mieszkańców. Tendencja ta jest również widoczna w bardziej ekstremalnych przypadkach, takich jak „turystyka ubóstwa", która obejmuje wizyty w obszarach takich jak Rio de Janeiro czy RPA[19]. Podobnym zainteresowaniem cieszy się turystyka w miejscach katastrof i klęsk żywiołowych, np. trasy oferowane w mieście Prypeć od 2000 roku.

Zupełnie inną formą turystyki jest **turystyka eventowa**, która obejmuje koncerty, wystawy, targi i festiwale. Często sprzyja ona poczuciu przynależności do grupy, czasem wyrażanemu poprzez określony styl ubioru, tematyczne akcesoria lub gadżety.

Podobnie **turystyka sportowa** opiera się nie tylko na samych wydarzeniach sportowych, ale także na emocjach wywoływanych przez atmosferę towarzyszącą tym spektaklom i zaspokajaniu potrzeby przynależności.

Turystyka kulinarna koncentruje się na odkrywaniu unikalnych smaków i odległych kultur. Nie jest ona jedynie wzbogaceniem oferty turystycznej, ale w wielu przypadkach jej kluczowym elementem. Na przykład wycieczki do regionów winiarskich często obejmują degustacje, pozwalając turystom na zaangażowanie się w lokalną kulturę poprzez swoje podniebienie. Turystyka literacka i filmowa koncentruje się na odwiedzaniu miejsc związanych z autorami i bohaterami ich dzieł. Zapewnia to wyjątkowy sposób na osobiste doświadczenie sztuki, pozwalając podróżnym zanurzyć się w świecie ich ulubionych historii[20].

Jeśli przejdziemy od teorii do praktycznych przykładów, przypadki turystyki doświadczalnej mogą wyglądać następująco:

- udział w warsztatach garncarskich w tradycyjnej wiosce,

- nauka gotowania tradycyjnych potraw z lokalnym szefem kuchni,

- odkrywanie mniej znanych miejsc przyrodniczych z lokalnymi przewodnikami,

- udział w tradycyjnych ceremoniach religijnych lub kulturowych,

- obserwowanie dzikiej przyrody w sposób zachowujący jej naturalne środowisko,

- angażowanie się w eksponaty poprzez dotykanie artefaktów lub używanie narzędzi,

- teatralizacja przestrzeni turystycznych, taka jak przebieranie się, odgrywanie ról lub interaktywne eksponaty,

19 Stasiak A., 2011, Contemporary tourism space, [in:] M. Durydiwka, K. Duda-Gromada (eds.), Tourism space. Factors, diversity, changes, Faculty of Geography and Regional Studies, University of Warsaw, p. 39-51.

20 Swarbrooke J., Beard C., Leckie S., Pomfret G. Adventure Tourism. The New Frontier, Butterworth Heinemann, Oxford, 2007.

- interaktywne zwiedzanie,

- gry miejskie lub geocaching,

- wydarzenia, takie jak noce muzeów lub restauracji, wzbogacone atmosferą wyjątkowej tajemniczości.

Podsumowując, turystyka doświadczalna obejmuje wiele różnych rodzajów turystyki, nadając im znaczenie poprzez unikalne, osobiste ludzkie doświadczenia i doznania.

Dlaczego turystyka doświadczalna staje się coraz bardziej popularna? Przede wszystkim podróżni poszukują nowych doświadczeń, których nie może zapewnić masowa turystyka z jej filozofią „all inclusive". Pragnienie, by po prostu zobaczyć atrakcję turystyczną zostało zastąpione chęcią zdobycia autentycznych, wciągających doświadczeń, które pozwolą na głębsze zrozumienie wybranego celu podróży. Jednocześnie podróżni coraz częściej lubią planować i organizować własne wycieczki, dzieląc się nimi później w mediach społecznościowych. Platformy te odnotowują wzrost liczby tak zwanych influencerów, którzy tworzą treści o swoich podróżach, takich jak jazda na rowerze, spływy kajakowe, biwakowanie na łonie natury i nie tylko, śledzone przez setki tysięcy osób. Mogą pojawić się naśladowcy, którzy później próbują powielać takie style podróżowania. Turystyka doświadczeń stymuluje gospodarkę, zwłaszcza małe firmy, ponieważ niezależni podróżnicy wydają więcej pieniędzy na usługi świadczone przez lokalnych mieszkańców, szukając autentycznych doświadczeń[21].

Jakie korzyści przynosi sektorowi turystycznemu turystyka doświadczalna? Chociaż żyjemy w kraju opartym na różnych wartościach, aspekt utylitarny lub aspekt kosztów i korzyści zawsze był i będzie ważny. Z tego powodu ważne jest, aby wiedzieć, jakie korzyści turystyka doświadczalna przynosi sektorowi turystycznemu w ogóle.

Na przykład, według danych z 2013 roku, globalny rynek turystyki pielgrzymkowej został wyceniony na 3,5 biliona dolarów[22]. Może to być jedna z bardziej przystępnych cenowo form turystyki doświadczalnej, ponieważ podróżni często idą pieszo, zatrzymują się w domach wspólnoty kościelnej i kierują się uczuciami religijnymi, koncentrując się wyłącznie na pieszym doświadczeniu bez kupowania niepotrzebnych dodatkowych usług na podróż. Wszystko to pokazuje, że firmy zaangażowane w turystykę doświadczalną mogą czerpać znaczne korzyści finansowe z zwiększone przychody. Oferując unikalne doświadczenia, mogą

21 Legault Marie-Josée. Rozwój podróży opartych na doświadczeniu. 2016-07. . [interactive] [dostęp 2024 12 02] Link w Internecie: <https://www.originoutside.com/insights/the-rise-of-experiential-travel> ; Timbrook Anna, Experiential Travel: Tworzenie wspomnień, a nie list kontrolnych. 2023-10-04. [interaktywny] [dostęp 2024 07 25] Link w Internecie:<https://expertworldtravel.com/experiential-travel/>; What is Experience Tourism? Wszystko, co musisz wiedzieć. [interaktywny] [dostęp 2024 07 25] Link w Internecie: <https://tourismcouncilwa.com.au/toolbox/blog/what- experience-tourism-everything-you-need-know> ; Newsom Sean. Czy podróże empiryczne to kolejny duży trend? 2023-12-19 [interaktywny] [dostęp 2024 06 15] Link w Internecie: https://www.nationalgeographic.com/travel/article/is- experiential-travel-the-next-big-trend

22 Wu Hung-Che, Chang Ya-Yuan, Tsung_Pao Wu. Pielgrzymka: What drives pilgrim experiential supportive intentions? Journal of Hospitality and Tourism Management. Vol 38, 2019, s. 66.

przyciągnąć szerszą publiczność i zachęcić do ponownych odwiedzin[23].

Innymi potencjalnymi znaczącymi korzyściami może być stworzenie zupełnie nowych miejsc turystycznych. Na przykład w Bułgarii w 2020 r. szacowano, że dwie trzecie wszystkich turystów wybiera wycieczki rekreacyjne do tego kraju i wypoczywa wyłącznie na wybrzeżu Morza Czarnego. Tymczasem turystyka doświadczalna oparta na dziedzictwie kulturowym pozostaje na uboczu, chociaż Bułgaria ma dziesięć obiektów dziedzictwa UNESCO i ogólnie zajmuje trzecie miejsce w Europie pod względem liczby zabytków historycznych i kulturowych. Zostało to ocenione jako niewykorzystany potencjał w kraju, w którym obroty sektora turystycznego w 2020 r. przekroczyły cztery miliardy euro rocznie[24].

Wśród innych, mniej oczywistych, ale równie ważnych korzyści, możemy wymienić większe możliwości współpracy w ramach społeczności lokalnych, między instytucjami rządowymi i lokalnymi przedsiębiorstwami. Współpracując ze sobą, wszyscy ci interesariusze mogą stworzyć produkt turystyki eksperymentalnej, który przyniesie korzyści wszystkim stronom[25]. Dodatkowo, turystyka doświadczeń jest często kojarzona ze zrównoważonymi rozwiązaniami środowiskowymi i odpowiedzialnością społeczną. Ta perspektywa może być napędzana przez samych turystów, którzy w poszukiwaniu unikalnych i autentycznych doświadczeń chcą mieć pewność, że będą mogli powrócić do tego autentycznego środowiska w przyszłości - takiego, w którym nie ma tanich i niskiej jakości pamiątek lub sieciowych restauracji i usług. Oznacza to, że turystyka doświadczeń może wspierać lokalne przedsiębiorstwa i zachęcać do ochrony zasobów naturalnych i dziedzictwa kulturowego.

23 Czym jest turystyka doświadczeń? Wszystko, co musisz wiedzieć. [interaktywny] [dostęp 2024 07 25] Link w Internecie: <https://tourismcouncilwa.com.au/toolbox/blog/what-experience-tourism-everything-you-need-know>

24 Dimitrova Miroslava. Turystyka doświadczeń oparta na dziedzictwie i kulturze. 2023, s. 8 [interaktywny] [dostęp 2024 09 14] Link w Internecie: <https://www.researchgate.net/publication/372627292_Experiential_Tourism>

25 Czym jest turystyka doświadczeń? Wszystko, co musisz wiedzieć. [interaktywny] [dostęp 2024 07 25] Link w Internecie: <https://tourismcouncilwa.com.au/toolbox/blog/what-experience-tourism-everything-you-need-know>

Tendencje na Litwie, w Polsce i za granicą

Trendy i mody w branży turystycznej nieustannie się zmieniają, ale główna istota podróży empirycznych zawsze pozostaje taka sama, czyli wciągające, autentyczne doświadczenie. W oparciu o tę ideę i biorąc pod uwagę rosnącą popularność turystyki empirycznej, na świecie pojawia się coraz więcej firm specjalizujących się wyłącznie w organizowaniu podróży empirycznych. Wymienione firmy: Velocity Black, Vivid Travel, Niquesa Travel, Black Tomato[26]. Większość z wymienionych tutaj firm zajmuje się luksusowymi podróżami, ale turystyka doświadczalna jest również dostępna dla osób poszukujących bardziej przystępnych cenowo opcji podróży. Należy zauważyć, że wycieczki rowerowe, piesze wędrówki i biwakowanie na łonie natury są również uważane za część turystyki doświadczalnej i z roku na rok stają się coraz bardziej popularne. W rezultacie pojawia się coraz więcej projektów wspieranych finansowo przez państwo, które promują rozwój turystyki doświadczalnej na obszarach regionalnych i pomagają turystom odkrywać nowe i często niedrogie miejsca podróży. Jednym z przykładów jest projekt „Experience" o wartości 24,5 miliona euro, który był współfinansowany przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach programu „Interreg Francja-Anglia". Celem projektu było zachęcenie lokalnych przedsiębiorstw, organizacji i osób prywatnych do oferowania usług turystyki doświadczalnej poza sezonem (od października do marca), a tym samym pobudzenie lokalnej gospodarki w uczestniczących regionach Wielkiej Brytanii i Francji[27].

Podsumowując, globalne trendy w sektorze turystycznym sprzyjają turystyce eksperymentalnej. Następnie dokonamy przeglądu kilku konkretnych przypadków na Litwie, w Polsce i na świecie, aby podkreślić typowe przykłady Turystyki Eksperymentalnej.

Niezwykle dobry przykład turystyki doświadczalnej można znaleźć w Japonii. Podczas japońskich wakacji ludzie mogą wypożyczyć oficjalne japońskie ubrania, jeść regionalne posiłki z miejscowymi, grać w tradycyjne gry i angażować się w różne inne działania kulturalne[28]. Taką aktywność możemy nazwać doświadczeniem wielozmysłowym, ponieważ odnosi się ona do tworzenia produktów turystycznych, które stymulują nie tylko wzrok i zmysły słuchu, ale także dotyku, smaku i zapachu. Jest to holistyczne podejście, w którym podróż staje się okazją do odkrywania świata w pełni poprzez zmysły.

26 Timbrook Anna, Experiential Travel: Creating Memories, Not Checklists. 2023-10-04. [interaktywny] [dostęp 2024 11 16] Link w Internecie: <https://expertworldtravel.com/experiential-travel/>

27 Czym jest turystyka doświadczalna? [interaktywny] [dostęp 2024 11 15] Link w Internecie:

<https://www.tourismexperience.org/resources-hub/what-is-experiential-tourism.html>

28 Trakų rajono turizmo rinkodaros 2022-2026 m. strategija. 2021 m. [interaktyvus] [žiūrėta 2024 12 20] Prieiga per internetą: < https://www.trakai.lt/data/public/uploads/2021/07/traku-turizmo-rinkodaros-strategija_tarpine-ataskaita- 003.pdf> s. 19.

Podobne doświadczenia, ale bez działań kulturalnych i bardziej skoncentrowane na naturze, można osiągnąć w północno-wschodniej Anglii, w Northumberland. Tam turyści mogą spacerować po dzikich terenach z przewodnikiem, gdzie mogą zbierać rośliny, grzyby, zioła, a następnie gotować własne potrawy z zebranych przysmaków. W ten sam sposób można wybrać kreatywne warsztaty na łonie natury, kiedy turystom na malowniczej trasie przez park narodowy towarzyszy przewodnik i profesjonalny artysta, który pomaga malować obrazy, które widzą[29].

W Polsce trend wielozmysłowych doświadczeń znajduje odzwierciedlenie w rozwoju inicjatyw takich jak warsztaty rzemieślnicze, degustacje lokalnych specjałów czy wycieczki tematyczne. Regiony takie jak Podhale, Śląsk i Podlasie oferują programy, które łączą zanurzenie w naturze z odkrywaniem lokalnej kultury i tradycji.

Przykładem są wycieczki po winnicach na Dolnym Śląsku, gdzie turyści mogą nie tylko degustować wina, ale także uczestniczyć w procesie ich produkcji. Innym przykładem są wycieczki etnograficzne po Podlasiu, gdzie uczestnicy mogą poznać kulturę mniejszości narodowych, spróbować lokalnych potraw i podziwiać rękodzieło.

Typowym i długoterminowym przykładem turystyki eksperymentalnej jest projekt „Austerlitz". Po raz pierwszy został on wdrożony w 2005 roku, kiedy w Czechach, na Morawach Południowych, obchodzono 200. rocznicę bitwy pod Austerlitz. Bitwa pod Austerlitz jest jedną z najsłynniejszych bitew w historii świata, a słowo „Austerlitz" wszystkim choć trochę zainteresowanym historią kojarzy się z triumfem cesarza Napoleona. W 2005 roku głównym celem wydarzenia było przygotowanie do obchodów dwusetnej rocznicy bitwy pod Austerlitz. Pomyślnie zrealizowany projekt upamiętniający stał się jednak coroczną tradycją i jest obecnie prawdopodobnie największym i najliczniejszym corocznym wydarzeniem rekonstrukcji historycznej epoki napoleońskiej w Europie. Wydarzenie z 2024 r. zgromadziło ponad tysiąc uczestników z różnych krajów europejskich, w tym z Litwy, którzy byli ubrani w mundury ówczesnych żołnierzy, mieli muszkiety, armaty i konie. Widzowie wydarzenia mogli kupić bilety i obejrzeć rekonstrukcję bitwy na żywo, a po wydarzeniu czekał na nich targ, na którym można było kupić jedzenie, grzane wino i różne pamiątki.

29 Dotrzyj do tego, czego naprawdę chcą odwiedzający: Wprowadzenie do turystyki doświadczeń. [interaktywny] [dostęp 2024 11 15] Link w Internecie:

<https://www.tourismexperience.org/downloads/English%20content/Resource%20hub/Chapter%201/introduction- to-experiential-tourism-03.pdf>.

są sprzedawane. Podsumowując, w przeciwieństwie do zwiedzania zabytków, takie wydarzenie angażuje wszystkie pięć zmysłów człowieka, dlatego jest to typowe wydarzenie turystyki historycznej, które z jednorazowego wydarzenia rocznicowego stało się wydarzeniem corocznym[30].

Przykładem udanej rekonstrukcji historycznej na Litwie może być festiwal „Dni żywej archeologii w Kiernowie", który odbył się po raz 24. w 2024 r. Festiwal ukazuje codzienne życie mieszkańców Litwy w średniowieczu. Jest to również wyjątkowe, ponieważ rzemieślnicy zaangażowani w rekonstrukcję podczas wydarzenia są archeologami, którzy często sami napotykali zachowane w ziemi relikty, które przypominają nam o przeszłości, dzięki czemu mogą zaprezentować swoje repliki ciekawskim oczom odwiedzających, aby je zbadać, dotknąć i zbadać. Atrakcja ta zapoznaje zwiedzających z historią mieszkańców Litwy - ich odżywianiem, wojowaniem, obróbką skóry, biżuterią, garncarstwem i innymi rzemiosłami, które ludzie mieszkający na Litwie praktykowali w swoim codziennym życiu przez wieki[31].

Bardziej relaksującą inicjatywę turystyki doświadczalnej można zaobserwować w Bułgarii. Odbywa się tam coroczny festiwal zbierania róż, który przyciąga wielu turystów do Doliny Róż w pobliżu miasta Kazanlak w środkowej Bułgarii. Tak zwana róża damasceńska (Rosa damascena) jest symbolem narodowym kraju i, wraz z olejkiem różanym, ważnym produktem eksportowym. Festiwal odbywa się w połowie maja, kiedy turyści mogą obserwować proces zbierania róż i dowiedzieć się nie tylko o ich uprawie, ale także o produkcji olejku[32].

Chociaż podane przykłady pochodzą ze sfery turystyki kulturowej, przyrodniczej, historycznej lub edukacyjnej, większość z nich może również ujawniać elementy turystyki gastronomicznej. Po raz kolejny dowodzi to, że turystyka gastronomiczna jest szczególnie ważna w przypadku świadczenia usług turystycznych i hotelarskich. Zapoznanie się z jedzeniem pomaga nie tylko nasycić się i doświadczyć nowych wrażeń, ale także daje możliwość zapoznania się z dziedzictwem kulturowym i historycznym odwiedzanego kraju. Doświadczenie gastronomiczne może obejmować bardzo szeroki zakres działań - obejmuje to dołączenie do kursów gotowania, zbieranie książek o gotowaniu i menu restauracji, wycieczki gastronomiczne, spotkania, spotkania z przyjaciółmi i znajomymi.

30 Projekt Austerlitz. [interaktywny] [dostęp 2024 12 29] Link w Internecie: https://www.austerlitz.org/cz/projekt- austerlitz/

31 Gyvosios archeologijos dienos Kernavėje 2024": festivalis nukels į Viduramžius (renginių programa). [interaktywny] [dostęp 2024 12 03] Link w Internecie: <https://welovelithuania.com/gyvosios-archeologijos-dienos-kernaveje- 2024/>

32 Dimitrova Miroslava. Turystyka doświadczalna oparta na dziedzictwie i kulturze. 2023, s. 5 [interaktywny] [dostęp 2024 09 14] Link w Internecie: <https://www.researchgate.net/publication/372627292_Experiential_Tourism>

z szefami kuchni - ekspertami, zwiedzanie winiarni i miejsc produkcji alkoholi[33]. Doświadczenie gastronomiczne może być tak proste, jak wizyta na targu żywności. Zjawisko to zaobserwowano w stolicy Hiszpanii, Madrycie, gdzie turyści spragnieni turystyki doświadczalnej poszukują targów, które są często odwiedzane przez mieszkańców, aby poczuć zapach, smak i zrozumieć styl życia i codzienne nawyki żywieniowe mieszkańców Madrytu. Blanca Garcia Hencke analizuje madryckie targi żywności jako źródło turystyki doświadczalnej i ich wpływ na turystów przybywających za pośrednictwem sieci społecznościowych. Autorka zauważyła, że masowa turystyka silnie wpłynęła na historyczne centra miast i z tego powodu coraz więcej turystów stara się poznać mniej reklamowane obszary miast. Targ spożywczy odwiedzany przez mieszkańców w naturalny sposób staje się atrakcją dla takich odwiedzających, którzy dzielą się swoimi doświadczeniami gastronomicznymi w sieciach społecznościowych, a tym samym przyciągają nowych turystów[34]. Jest to powszechny trend, który można zauważyć nie tylko w Madrycie, ale także w innych częściach Europy, w tym w Wilnie. W 2017 r., przedstawiając Vilnius Hall Market jako nowy szlak turystyczny, szef agencji turystycznej „Go Vilnius" powiedział: „Turystyka kulinarna staje się coraz bardziej popularna na świecie, ludzie coraz częściej szukają nowych doświadczeń. Targ miejski jest ulubionym miejscem turystów, nierozerwalnie związanym z kulturą i kuchnią miasta[35].

Podsumowując, trend wielozmysłowych doświadczeń na nowo definiuje sposób, w jaki postrzegamy świat podczas podróży. Zarówno na świecie, jak i na Litwie i w Polsce, rośnie zainteresowanie ofertami turystycznymi, które angażują wszystkie zmysły, zapewniając głębsze i bardziej satysfakcjonujące doświadczenia.

33 Voišnis Jadvyga, Baltrūnaitė Danguolė, Jakštienė Danutė. Doświadczenia turystyki gastronomicznej na Litwie: studium przypadku. Rola instytucji szkolnictwa wyższego w społeczeństwie: wyzwania, trendy i perspektywy. Zeszyty Naukowe nr 1 (11), 2023, s. 266.

34 Hencke Blanca Garcia. Urban experiential tourism marketing Wykorzystanie mediów społecznościowych jako narzędzi komunikacji przez targi żywności w Madrycie. Journal of Tourism Analysis: Revista de Análisis Turístico. Vol. 25 Issue: 1, p. 1-8.

35 Laurinavičienė Beatričė. Wileńscy turyści zostaną wprowadzeni na rynek w Halle. 2017-11-24. [interaktywny] [dostęp 2024 07 08] Link w internecie: <https://www.vz.lt/laisvalaikis/maistas-ir-gerimai/2017/11/24/turistams-vilniuje-pristatys-hales- turgu>.

Turystyka doświadczalna i związane z nią produkty w gminach Pagėgiai i Zabłudów: Analiza przypadku

Gmina Pagėgiai znajduje się w zachodniej Litwie, w regionie etnograficznym Litwy Mniejszej. Prawie cała gmina znajduje się na nizinie dolnego Niemna, która rozciąga się dalej na zachód do Zalewu Kurońskiego. Tylko na wschodzie wznosi się pasmo wzgórz Vilkyškiai. Niemen meandruje wzdłuż południowej granicy, pozostawiając wiele starych koryt rzecznych, a wiele dopływów wpada do niego.

Do końca XIII wieku terytorium to należało do plemienia Skalwinów i stanowiło jego północną część36. Pod koniec XIII wieku, kiedy Zakon Krzyżacki zdobył władzę w regionie wschodniego Bałtyku, region Pagėgiai stał się jego północną granicą, z której organizowano kampanie wojskowe do Wielkiego Księstwa Litewskiego37. Od XVI wieku Zakon Krzyżacki przekształcił się w Księstwo Pruskie, a w XVIII wieku region Pagėgiai stał się częścią Królestwa Prus[38].

W 1923 r., po tym jak region Kłajpedy stał się częścią Republiki Litewskiej, rozpoczął się różnorodny, choć krótkotrwały, dobrobyt regionu Pagėgiai: Pagėgiai otrzymały prawa miejskie i szybko powstały różne instytucje i organizacje państwowe. W 1939 r. miasto zostało zajęte przez Niemcy, a podczas II wojny światowej utworzono w nim sowiecki obóz jeniecki „Oflager-53”[39]. Po II wojnie światowej w Pagėgiai rozpoczął się okres sowiecki. Miasto zostało częściowo odbudowane, ale jednocześnie zanikało, ponieważ w tym czasie niszczono starą strukturę miejską[40]. Po odzyskaniu przez Litwę niepodległości w 2000 r. Pogoń stała się centrum nowo utworzonej gminy. Pochodzenie nazwy miasta Pagėgiai jest jasne - jest to nazwa rzeki Gėgė z przedrostkiem pa-. Językoznawcy uważają, że nazwa miejscowości jest związana z nieużywanym już słowem gegis, które oznacza las[41].

36 Almonaitis Vytenis, Almonaitienė Junona. North Scalva. Podręcznik podróżnika po regionie Pagėgiai. Kowno, 2015, s. 9-11.

37 Boockmann Hartmut. Zakon niemiecki. Dwanaście rozdziałów jego historii. Wilno, 2003, s. 125-142.

38 Clark Christopher. Iron Kingdom: The Rise and Downfall of Prussia, 1600-1947. London, 2007, s. 67-77.

39 Oflagers; Pagėgiai. W Encyklopedii Litwy Mniejszej. Trzeci tom. Ed. Martynas Purvinas. Wilno, 2006, s. 322, 369-371.

40 Purvinas Martynas. Historyczne miasta w dorzeczu Niemna. W Historyczne miasta: dawne i współczesne. Sud. Alfredas Jomantas. Wilno, 2003, s. 53-58.

41 Almonaitis Vytenis, Almonaitienė Junona. North Scalva. Pagėgiai Region Traveller's Handbook. Kaunas, 2015, s. 76.

Gmina Zabłudów, położona w województwie podlaskim, to intrygujący obszar na mapie regionu, charakteryzujący się bogatymi walorami przyrodniczymi, kulturowymi i historycznymi. Położona wśród malowniczych krajobrazów północno-wschodniej Polski, gmina łączy w sobie spokojną, wiejską atmosferę z unikalnym dziedzictwem kulturowym i łatwym dostępem do największych skarbów przyrody regionu.

Historia Gminy Zabłudów obejmuje kilka stuleci i odzwierciedla bogate dziedzictwo Podlasia - regionu naznaczonego różnorodnością kulturową i ważnymi wydarzeniami historycznymi. Zabłudów ewoluował na przestrzeni wieków jako ważny ośrodek rolniczy, handlowy i religijny.

Pierwsze wzmianki o Zabłudowie pochodzą z XV wieku, kiedy obszar ten był częścią Wielkiego Księstwa Litewskiego. W 1553 r. król Zygmunt II August nadał Zabłudowowi prawa magdeburskie (potwierdzone wiek później przez króla Jana II Kazimierza), co znacząco przyczyniło się do rozwoju miasta. Powstał wówczas jeden z pierwszych kościołów parafialnych, a miasto stało się lokalnym ośrodkiem handlowym. W XVII wieku Zabłudów przeszedł pod zarząd szlacheckiego rodu Radziwiłłów, co dodatkowo przyczyniło się do jego rozwoju. W tym okresie powstały unikalne drewniane cerkwie, a miasto stało się miejscem współistnienia różnych kultur i religii: katolicy, prawosławni i Żydzi. Społeczność żydowska odegrała kluczową rolę w rozwoju lokalnego handlu i rzemiosła.

Podczas rozbiorów Polski Zabłudów znalazł się pod zaborem rosyjskim. Mimo trudnych warunków mieszkańcy starali się zachować lokalną tożsamość. W XIX wieku miasto podupadło gospodarczo, a w 1869 roku utraciło prawa miejskie.

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. Zabłudów znalazł się w granicach II Rzeczypospolitej. Miasto stopniowo zaczęło się odbudowywać gospodarczo, ale jego historia została głęboko naznaczona przez II wojnę światową. II. Podczas okupacji niemieckiej znaczna część infrastruktury została zniszczona, a lokalna społeczność żydowska została niemal całkowicie unicestwiona podczas Holokaustu - tragicznego wydarzenia, które na zawsze zmieniło charakter miasta.

W okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL) rozwinęło się rolnictwo i drobny przemysł, a lokalna społeczność zachowała wiele tradycji. Dziś Gmina Zabłudów jest przykładem harmonijnego współistnienia różnych kultur i tradycji. Organizowane są liczne wydarzenia kulturalne promujące lokalne rzemiosło i sztukę. Turystyka doświadczeń, w tym udział w warsztatach związanych z dziedzictwem regionu, może stać się kluczowym elementem rozwoju gminy.

W gminach Pagėgiai i Zabłudów znajduje się znaczna liczba atrakcji turystycznych i różnych miejsc dziedzictwa kulturowego, które już istnieją lub mają potencjał, aby stać się znaczącymi ośrodkami turystyki doświadczalnej. Gmina Zabłudów harmonijnie łączy bogactwo przyrody, unikalne dziedzictwo kulturowe i dynamicznie rozwijającą się infrastrukturę turystyczną. Gmina Zabłudów może zaoferować odwiedzającym różne autentyczne i unikalne

doświadczenia. Wynika to z wyjątkowej historii regionu, który wyróżnia się na tle reszty Litwy swoim specyficznym rozwojem, wyjątkowym dziedzictwem i środowiskiem naturalnym.

Podróż.

Pagėgiai. O wyjątkowości regionu Pagėgiai decyduje fakt, że znajduje się on na nizinie dolnego Niemna, która ma wiele starorzeczy Niemna i wzniesione pasmo wzgórz Vilkyškiai. Takie środowisko naturalne pokazuje, że dla lepszego poznania regionu bardzo ważne są różnorodne poznawcze ścieżki przyrodnicze i inne szlaki piesze lub rowerowe, które są integralną częścią nie tylko powolnej, ale także doświadczalnej turystyki, która pomaga poczuć więcej zmysłów (wzrok, słuch, dotyk, węch, smak). Gmina Pagėgiai oferuje podróż ścieżką poznawczą Parku Regionalnego Rambynas. Rozpoczyna się ona w pobliżu budynku dyrekcji Parku Regionalnego Rambynas i ciągnie się przez około 1,5 km do kolonii bocianów w Bitėnai. Latem życie kolonii bocianów można obserwować z bliska. Służy do tego specjalny monokl, powiększający obraz 60-krotnie. Jest to świetna atrakcja edukacyjna dla dzieci. Na całej trasie znajduje się aż 11 przystanków, na których można zapoznać się z florą i fauną, a także podziwiać wspaniałe krajobrazy Niemna i innych obiektów[42].

Należy również wspomnieć, że w latach 2013-2014 administracja Dyrekcji Parku Regionalnego Rambynas postawiła cztery wieże obserwacyjne. Pierwsza wieża została zbudowana na zakolu Niemna, w pobliżu Ragainė, do drugiej można dotrzeć jadąc 9-kilometrową szutrową drogą w kierunku Šereiklaukis, trzecią można znaleźć w Koplyčkalnis, a czwarta znajduje się w mieście Vilkyškiai. To wymaga Należy zauważyć, że wszystkie te cztery wieże obserwacyjne znajdują się w prawdopodobnie najpiękniejszych miejscach w Parku Regionalnym Rambynas[43].

42 Kolonia bocianów w Bitėnai. [interaktywny] [dostęp 2024 09 06] Link na stronie

Internet: <https://www.visitpagegiai.lt/produktas-147/ka-pamatyti/bitenu-gandru-kolonija/> Černiauskienė Aušrinė. Plan rozwoju i marketingu międzynarodowej trasy turystycznej „Pierścień Królowej Luizy" 2021-2026. Kowno, 2021, s. 56-5.

43 Černiauskienė Aušrinė. Plan rozwoju i marketingu międzynarodowego szlaku turystycznego „Pierścień Królowej Luizy" 2021-2026. Kowno, 2021, s. 58.

Po gminie Pagėgiai można poruszać się **na rowerze**. Chociaż w samej gminie nie ma nowych ścieżek rowerowych, to przez jej terytorium przebiega „Niemenska ścieżka rowerowa" do okręgów Jurbarkas i Šilutė. Należy również pamiętać, że ze względu na niebezpieczną sytuację w regionie, europejska ścieżka rowerowa Eurovelo 10 - „Pierścieniowa Trasa Rowerowa Morza Bałtyckiego" i Eurovelo 13 - „Droga Żelaznej Kurtyny" rozciągające się przez obwód kaliningradzki Federacji Rosyjskiej są obecnie niefunkcjonalne, a podróżni wybierający te trasy objeżdżają gminę Pagėgiai[44].

Gmina Pagėgiai ma duży potencjał w dziedzinie rozrywki związanej z turystyką wodną, ponieważ może być również doskonałą częścią turystyki doświadczalnej, pomagając zobaczyć malownicze obszary z innej perspektywy i poczuć szybkość podróży oraz wrażenia, jakie transport wodny zapewniał kilka wieków temu, kiedy nie było jeszcze nowoczesnej infrastruktury drogowej ani transportu kolejowego. Centrum Informacji Turystycznej regionu Pagėgiai oferuje niezapomniane i pouczające doświadczenie - wycieczkę łodzią wzdłuż Niemna ze wzgórza Rambynas do Panemunė. Podczas takiej podróży turyści mogą nie tylko podziwiać widoki okolic delty Niemna, ale także posłuchać opowieści przewodnika o świętym kamieniu ze wzgórza Rambynas, rolniku Švarcasie ze wsi Bardėnai, historycznej przeszłości regionu Pagėgiai, stylu życia pruskich Litwinów i wielu innych fascynujących rzeczach[45].

Na tym samym terytorium Parku Regionalnego Rambynas można odwiedzić legendarną jodłę czarownicy. Jest to świerk o wysokości 34 metrów i jedno z najbardziej niezwykłych drzew na Litwie, ponieważ jego pień rozgałęzia się na 13 kolejnych pni. Być może wszystkie legendy o tym świerku wynikają z tego, że wygląda jak odwrócona miotła. Według jednej z legend, w miejscu, w którym rośnie świerk, czarownice używały wbijały swoje miotły w ziemię i uganiały się za młodymi mężczyznami. Kiedy jedna z młodych czarownic zakochała się w mężczyźnie i nie wróciła, jej miotła zmieniła kolor na zielony. Jodła Czarownicy to nie tylko pomnik, przy którym turyści mogą robić zdjęcia, ale także miejsce obchodów nocy świętojańskiej, gdzie w magiczną noc świętojańską odprawiane są rytuały z wykorzystaniem naparów ziołowych i wody, która w nocy zyskuje specjalne moce.

44 Bałtycki Szlak Rowerowy. [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w Internecie: <>; Szlak Żelaznej Kurtyny.

Internet: <https://en.eurovelo.com/ev10>; Szlak Żelaznej Kurtyny. [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w Internecie: <https://en.eurovelo.com/ev13> Černiauskienė Aušrinė. Plan rozwoju i marketingu międzynarodowego szlaku turystycznego „Pierścień Królowej Luizy" 2021-2026. Kowno, 2021, s. 18-20.

45 Odkryj Małą Litwę Dzień 1 [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w Internecie: <https://www.gruda.lt/keliones- po-lietuva/atrask-mazaja-lietuva?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR200Fr9Jw489Uqx- ll2ew0ehl5_IYOTCAgpNxz6wEBJCE3FXRd4Xe-ql0_aem_CUJUauaukvU6E2w4FRQkJmOQ>; Wycieczka „Cit, czarownice śpią", rejs statkiem i dziedzictwo kulinarne! [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w internecie:

<https://www.autrega.lt/keliones-grupems/ekskursija-cit-raganos-miega-plaukimas-laivu-ir-kulinarinis-paveldas/>

W 2017 r. jodła czarownicy została wybrana drzewem roku na Litwie[46].

Innym interesującym faktem, który jest charakterystyczny dla przyrody tego regionu, są coroczne powodzie, które są oczywiście niedogodnością dla mieszkańców, ale przyciągają litewskich podróżników z innych części kraju, a także z krajów zagranicznych, tylko po to, aby podziwiać łąki zalane przez ten żywioł natury.

Gmina **Zabłudów** leży w pobliżu Doliny Narwi, obszaru o wyjątkowych walorach przyrodniczych. Bogata we florę i faunę, z rozległymi łąkami i lasami, oferuje idealne warunki do uprawiania turystyki przyrodniczej, w tym spływów kajakowych, pieszych wędrówek i obserwacji ptaków. Region zapewnia spokojne i ciche przestrzenie, dzięki czemu jest atrakcyjny dla osób szukających wytchnienia od zgiełku miejskiego życia.

Atrakcje turystyczne o charakterystycznych cechach znajdują się w dwóch regionach: północnym, który obejmuje zalesione tereny **Puszczy Knyszyńskiej** i w dużej mierze stanowi otulinę Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej, oraz południowym, położonym w pobliżu rzeki Narew i stanowiącym część Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Narwi. Atrakcyjność tych terenów sprzyja rozwojowi budownictwa rekreacyjnego. Turystykę pieszą ułatwiają wyznaczone szlaki i trasy rowerowe. Przez gminę przebiega kilka szlaków turystycznych:

- **Szlak Doliny Narwi:** Ciełuszki - Kaniuki - Ryboły; trasa ta jest częścią Podlaskiego Szlaku Bocianiego.

- **Szlak pieszy „Skrajem Puszczy Knyszyńskiej”:** Białystok - Bobrowniki o długości 60 km, z czego 17 km przebiega przez gminę (Kuriany - Płoskie - Kamionka - Słomianka - Żednia).

- **Autokarowy „Szlak Cerkwi Prawosławnych”:** Białystok - Zwierki - Zabłudów - Bielsk Podlaski - Hajnówka. Na terenie gminy Zabłudów trasa przebiega przez wsie Zwierki, Ryboły i Pawły oraz miasto Zabłudów. Trasa prowadzi przez urokliwe wsie i miasteczka w okolicach Białegostoku i Puszczy Białowieskiej, prezentując m.in. kulturę wyznawców prawosławia. Po drodze zwiedzający napotkają zabytkowe drewniane cerkwie, kapliczki i krzyże wotywne.

- **„Szlak rowerowy podmiejskich rezydencji”.**

46 Świerk Czarownic. [interaktywny] [dostęp 2024 09 06] Link w internecie: <https://www.visitpagegiai.lt/produktas- 147/ka-pamatyti/raganu-egle/>.

Na terenie gminy znajdują się dwa obszary prawnie chronione o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych: Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Narwi" oraz otulina Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej im. prof. Witolda Sławińskiego.

Doświadczenie

Turystyka doświadczeń jest ściśle powiązana z wydarzeniami, ponieważ zazwyczaj łączą one różne doświadczenia i zmysły. Najbardziej wartościowe i interesujące wydarzenia to te, które są wyjątkowe i charakterystyczne, ponieważ zapewniają odwiedzającym zupełnie nowe doświadczenia.

Pagėgiai. Dobrym przykładem może być coroczny bożonarodzeniowy „Targ Gęsi" w Pagėgiai, który tradycyjnie odbywa się w drugą sobotę grudnia. Jest to nie tylko jedyny targ gęsi na Litwie, ale także oficjalnie uznane wydarzenie, które w 2016 r. otrzymało Certyfikat Dziedzictwa Narodowego od Ministerstwa Rolnictwa Republiki Litewskiej. Wydarzenie jest istotne pod wieloma względami: podkreśla wyjątkowość regionu przygranicznego, w którym handel transgraniczny zawsze był znaczący, a także zwraca uwagę na międzywojenną historię regionu Pagėgiai, ponieważ Litwa była głównym eksporterem gęsi w tym czasie, a Niemcy były głównym partnerem handlowym. Podczas imprezy „Targ Gęsi" odwiedzający doświadczają różnych wrażeń i zdobywają doświadczenia, ponieważ oprócz targu odbywają się tu różne gry i loterie, które przyciągają publiczność, gra muzyka i tańczą tancerze. Należy zauważyć, że podczas festiwalu ludzie komunikują się za pomocą dialektu szyszońskiego, a odwiedzającym oferuje się również degustację potraw i napojów, których nazwy są używane w dialekcie[47].

47 „Bożonarodzeniowy Jarmark Gęsi na Litwie Mniejszej" będzie tętnił życiem w Pagėgiai w sobotę 2023-12-13. [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w internecie: <https://www.tauragesradijas.lt/naujiena/sestadieni-pagegiuose-surmuliuos- kaledinis-zasu-turgus-mazoji-lietuvoje-2413>; „Bożonarodzeniowy Jarmark Gęsi na Litwie Mniejszej" w Pagėgiai 2016-12-19 [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w internecie: <https://www.silaineskrastas.lt/laisvalaikis/be- categories/pagegiai-kaledinis-zasu-turgus-mazoji-lietuvoje/>; Jarmark Gęsi. 2021-12-20 [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w internecie:

<https://www.manoukis.lt/naujienos/renginiai/zasu-turgus-sunkiausia-svere-daugiau-nei-6-kilogramus>; Świąteczny targ gęsi w Pagėgiai w sobotę. 2023-12-15 20 [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w internecie:

<https://taurageszinios.lt/naujienos/kultura/2023/12/sestadieni-pagegiuose-surmuliuos-kaledinis-zasu-turgus-20074>

O sukcesie inicjatywy Rynku Gęsi świadczy fakt, że w 2023 r. 15 grudnia w Pagėgiai otwarto „Muzeum Gęsi". W muzeum turyści mogą zobaczyć wystawę poświęconą wyłącznie gęsiom i usłyszeć ciekawe historie na ich temat[48].

Kolejnym ważnym wydarzeniem odbywającym się w regionie Pagėgiai, które jest doskonałym przykładem turystyki eksperymentalnej, jest Święto Gęsi (Joninės). 23 czerwca 2024 r. odbędą się wydarzenia związane ze 140. rocznicą obchodów dnia świętojańskiego „Rambynas. Noc Świętojańska na Litwie Mniejszej". W ten sposób na wzgórzu Rambynas po raz pierwszy zaśpiewano litewską pieśń prawie półtora wieku temu, podczas odrodzenia narodowego, kiedy święto zorganizowali Martynas Jankus i Vydūnas (Vilhelmas Storosta), którzy są najwybitniejszymi postaciami ruchu narodowego Litwy Mniejszej pod koniec XIX wieku i w pierwszej połowie XX wieku. W tym czasie, podczas świętowania nocy świętojańskiej na wzgórzu Rambynas, powstały nowsze modele świętowania nocy świętojańskiej: z koncertami chóralnymi, deklamacjami i przedstawieniami. Ta tradycja, która z czasem nieco się zmieniła, trwa do dziś. Podczas Midsummer na wzgórzu Rambynas śpiewają chóry i zespoły wokalne, występują aktorzy. Można poczuć starego pogańskiego ducha dzięki starożytnym rytuałom, płonącym ogniskom, tradycyjnym tańcom i pływającym po rzece wieńcom z kwiatów. Odwiedzający mogą zabrać to doświadczenie do domu jako pamiątkę, kupując produkty zielarzy i rzemieślników[49].

Kolejnym ważnym ośrodkiem turystyki eksperymentalnej w regionie Pagėgiai jest Muzeum Martynasa Jankusa, które zostało założone w przebudowanej drukarni pod koniec XIX wieku na Litwie Mniejszej. Pracował w niej, a później mieszkał patriarcha Litwy Mniejszej, drukarz Martynas Jankus (1858-1946). Ekspozycja muzealna pozwala turystom pogłębić wiedzę na temat historii książki Litwy Mniejszej, zapoznać się z pracą drukarzy, narzędziami, których używali, a także osobiście poznać publicystę i sygnatariusza Aktu Tylżyckiego Martynasa Jankusa. Jednym z ciekawszych i zapierających dech w piersiach eksponatów jest pośmiertna

48 Muzeum Gęsi w Miejskim Centrum Kultury w Pagėgiai. [interaktywne] [dostęp 23.12.2024] Link w internecie: <https://www.visitpagegiai.lt/produktas-147/ka-pamatyti/pagegiu-savivaldybes-kulturos-centro-zasu-muziejus/>

49 Mikšienė Aksavera. M.Jankus i świętojańskie obchody na wzgórzu Rambynas. [interaktywny] [dostęp 2024 12 23] Link w internecie: [interaktywny] [dostęp 2025 01 10] Link w internecie: <https://silaine.lt/silaine/m-jankus-ir-joniniu- sventes-ant-rambyno-kalno/> Černiauskienė Aušrinė. Plan rozwoju i marketingu międzynarodowego szlaku turystycznego „Pierścień Królowej Luizy" 2021-2026. Kowno, 2021, s. 56.

maska Martynasa Jankusa wykonana z brązu, która jest przechowywana w muzeum. Zwiedzający z całej Litwy, ale także z zagranicy, są również zachwyceni plenerowym ogrodem malarskim, który uwiecznia dziedzictwo Litwy Mniejszej. Plenery odbywają się w tym ogrodzie obrazów regularnie uzupełniają kolekcję obrazów już znajdujących się w ogrodzie, łącząc w ten sposób dzieła artystów z różnych pokoleń[50]. Oprócz doskonałych wystaw i Galerii Malarstwa Litwy Mniejszej, Muzeum Martynasa Jankusa organizuje również tradycyjne już „Noce Muzeów", podczas których odbywają się różne bezpłatne wydarzenia - wystawy, wykłady, edukacja, koncerty i spektakle. Inicjatywa ta jest wyjątkowa, ponieważ wydarzenia i ich program rozpoczynają się w nietypowym dla muzeum czasie, w godzinach wolnych od pracy. Na przykład w 2024 r. „Noce Muzeów" w Muzeum Martynasa Jankusa rozpoczęły swój program o godzinie 19:00, zapraszając w ten sposób ludzi do spędzenia czasu po dniu pracy w kulturalnie wzbogacającym środowisku[51].

Większość wspomnianych wcześniej wydarzeń i atrakcji turystycznych jest częścią projektu „Vėtrungiai road". Jest to drugi certyfikowany narodowy szlak kulturowy na Litwie, zachęcający ludzi do odkrywania i poznawania Litwy Mniejszej. Głównym celem tego szlaku kulturowego jest odkrycie przez jak największą liczbę mieszkańców Litwy regionu Litwy Mniejszej jako unikalnego obszaru morskiego bogatego w kulturę przybrzeżną. Projekt jest realizowany w 7 gminach etnograficznego regionu Litwy Mniejszej, w tym w gminie Pagėgiai. Łącznie oznakowano 110 atrakcji turystycznych, z których 21 znajduje się w gminie Pagėgiai. Na stronie internetowej turyści mogą nie tylko samodzielnie wybrać atrakcje turystyczne, ale także stworzyć indywidualną trasę łączącą miejsca, które chcą zobaczyć, co w pełni odpowiada ideom turystyki doświadczalnej. Należy zauważyć, że cenną cechą tej inicjatywy jest to, że jest ona połączona w sieć, łącząc miejsca dziedzictwa kulturowego poprzez znaczące powiązania w różnych gminach. W związku z tym, odwiedzając gminę Pagėgiai, turyści mogą poczuć związek

50 Almonaitis Vytenis, Almonaitienė Junona. North Scalva. Pagėgiai Region Traveller's Handbook. Kaunas, 2015, s. 62-66; Martynas Jankus Museum, Paintings Garden of Lithuania Minor. [interaktywne] [dostęp 2024 09 07] Link w Internecie: <https://www.visitpagegiai.lt/produktas-147/ka-pamatyti/martyno-jankaus-muziejus-mazosios-lietuvos- paveikslu-sodas/>; Černiauskienė Aušrinė. Plan rozwoju i marketingu międzynarodowego szlaku turystycznego „Pierścień Królowej Luizy" 2021-2026. Kowno, 2021, s. 61.

51 Międzynarodowa Noc Muzeów w Muzeum Martynasa Jankusa w maju 2022 r. [interaktywny] [dostęp 2024 09 09] Link w Internecie: https://www.youtube.com/watch?v=IMgwGyXHcOA; Tradycyjne wydarzenia Muzeum Martynasa Jankusa. [interaktywny] [dostęp: 2024 09 09] Link w internecie: https://www.pagegiai.lt/kultura/tradiciniai- events/martyno-jankaus-muziejus/

między odwiedzanymi miejscami a miejscami dziedzictwa kulturowego w sąsiednich gminach, co pozwala im lepiej zrozumieć kontekst kulturowy i historyczny, a dzięki temu zdobyć nowe doświadczenia. Coroczny projekt ma również swój własny festiwal, który w 2024 r. nosił nazwę „Traveling Vėtrungė: Wiara, legendy i książkowi giganci". Podczas tego festiwalu dziedzictwo Litwy Mniejszej zostało ożywione poprzez profesjonalne wydarzenia artystyczne. W 2024 r. festiwal składał się z trzech wydarzeń, z których pierwsze odbyło się 21 czerwca w Bitėnai, obok Muzeum Martynasa Jankusa. Podczas gdy grała Orkiestra Kameralna z Kłajpedy, wydarzenie Uczestnicy wysłuchali historii tego regionu, poczuli ducha i znaczenie najwybitniejszych twórców Litwy Mniejszej, którzy tutaj złożyli swój wieczny spoczynek nie tylko dla regionu Litwy Mniejszej, ale także dla całej Litwy: Vydūnas, Martynas Jankus i Kristijonas Donelaitis[52].

Gmina Zabłudów charakteryzuje się bogactwem różnych instytucji kulturalnych i organizacji społeczności lokalnych, które organizują wiele unikalnych wydarzeń i zapewniają autentyczne wrażenia turystom i mieszkańcom. Muzeum Kultury Materialnej „Baćkauszczyna", którego nazwa wywodzi się od potocznego określenia baćka - czyli „ojciec" organizuje różnorodne wystawy. Eksponaty zgromadzone w muzeum pochodzą z okolicznych wsi (Ryboły, Ciełuszki, Wojszki, Pawły) i odzwierciedlają ich lokalne dziedzictwo. Muzeum powstało w 2009 roku w budynku dawnej szkoły. Inicjatorami tego wyjątkowego projektu byli ksiądz Grzegorz Sosna, proboszcz parafii prawosławnej w Rybołach, Lidia Martyniuk, dyrektor miejscowego ośrodka kultury oraz Antonina Troc-Sosna, matuszka (żona księdza prawosławnego). Antonina podkreśla wyjątkowość tego parafialnego muzeum na Podlasiu i jest głęboko zaangażowana w skrupulatne dokumentowanie każdego eksponatu, w tym jego pochodzenia i darczyńców.

Muzeum zgromadziło bogatą kolekcję przedmiotów używanych niegdyś na co dzień, które obecnie powoli odchodzą w zapomnienie. W różnych pomieszczeniach dawnej szkoły zwiedzający mogą zobaczyć kamienie młyńskie, naczynia, narzędzia rolnicze i sprzęt gospodarstwa domowego, taki jak maselnice, skrzynie i prasy do sera. Kolekcja obejmuje również przedmioty z kuchni, sypialni i warsztatu rolnika, a także urządzenia do produkcji bimbru. Każdy pokój jest tematycznie zaaranżowany, aby opowiedzieć historię lokalnej społeczności.

52 „Dni Wiatraka i Kawy 2024". [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w internecie:

<https://welovelithuania.com/vetrungiu-ir-kafijos-dienos-2024/>; Festiwal „The Travelling Weathervane: Faith, Legends and Book Giants" [interaktywny] [dostęp 2024 09 08] Link w internecie: <Weathervane>.

Niepowtarzalny klimat muzeum kształtuje osobowość Antoniny Troc-Sosny, która z pasją przybliża zwiedzającym kulturę i historię regionu. Warto również wspomnieć o księdzu Grzegorzu Sosnie, który jest nie tylko współzałożycielem muzeum, ale również znanym autorem bibliografii na temat prawosławia i historii regionu. Miejski Ośrodek Animacji Kultury w Zabłudowie (MOAK) oferuje szeroki wachlarz zajęć dla dzieci, młodzieży i dorosłych na różnych poziomach zaawansowania. Są to m.in. warsztaty włóczkowe, warsztaty twórcze dla dzieci, modelowanie w glinie, zajęcia plastyczne - prowadzone zarówno w pracowni, jak i w plenerze, warsztaty rzeźbiarskie - prowadzone przez ucznia rzeźbiarza Włodzimierza Naumiuka z Kaniuk, który w 1996 roku założył „Szkołę Rzeźby". MOAK prowadzi również kursy matematyki mentalnej dla dzieci, lekcje gry na pianinie oraz zajęcia szachowe. Oprócz oferty edukacyjnej w MOAK-u działają cztery zespoły muzyczne: Folwarczanki, Reczańka, Barwianki i Rosy. Zespoły te zachowują polską i tradycje kulturowe Kresów Wschodnich. Ich repertuar stanowią pieśni ludowe, a członkowie występują w tradycyjnych strojach. Zespoły biorą udział w różnego rodzaju konkursach, festiwalach, imprezach lokalnych, a nawet wyjazdach zagranicznych w celu integracji i wymiany kulturalnej.

Od 2009 roku MOAK wydaje „Zabłudów i Okolice", początkowo jako miesięcznik, a od 2022 roku jako dwumiesięcznik. Publikacja ma na celu promowanie i informowanie mieszkańców o działaniach władz i inicjatywach społeczno-kulturalnych. Ponadto MOAK wydaje inne publikacje tematyczne, od poezji ludowej i sakralnej po prace poświęcone sztuce i historii okolic Zabłudowa.

W Miejskim Centrum Animacji Kultury w Zabłudowie działa dział zajmujący się digitalizacją i udostępnianiem zbiorów związanych z gminą. Projekt ten umożliwia dostęp do bezcennych materiałów, stanowiących skarbnicę wiedzy o historii Zabłudowa. Archiwum tworzone jest we współpracy z różnymi instytucjami i osobami, które przekazują fotografie, negatywy, dokumenty, kroniki, nagrania audio i wideo. Strona internetowa archiwum umożliwia dostęp wszystkim zainteresowanym i przybliża sylwetki osób związanych z Gminą Zabłudów. Udostępnione materiały dotyczą wydarzeń kulturalnych, uroczystości państwowych i religijnych, architektury, oświaty i wielu innych aspektów życia mieszkańców.

Miejska Biblioteka Publiczna w Zabłudowie jest samodzielną instytucją kultury prowadzoną przez samorząd gminny. Na terenie Gminy Zabłudów działają trzy biblioteki: Miejska Biblioteka Publiczna w Zabłudowie oraz dwie filie zlokalizowane w Rafałówce i Rybołach. Misją biblioteki jest udostępnianie i wypożyczanie najnowszych zbiorów bibliotecznych. Organizuje lekcje biblioteczne, zajęcia i zabawy dla najmłodszych. Biblioteka aktywnie uczestniczy w imprezach takich jak Urodziny Zabłudowa i dożynki, współpracuje z innymi bibliotekami w powiecie, Urzędem Miejskim, Książnicą Podlaską, zabłudowskimi szkołami, Miejskim Ośrodkiem Animacji Kultury w Zabłudowie (MOAK), redakcją gazety regionalnej Zabłudów i okolice oraz wieloma innymi instytucjami i osobami prywatnymi. udostępnia katalog online i bibliotekę cyfrową poprzez swoją stronę internetową. Uczestniczy również w takich projektach jak:

- „Wypożyczalnia odtwarzaczy cyfrowej książki mówionej dla osób niewidomych i niedowidzących" - realizowany przez Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Larix" im. Henryka Ruszczyca,"

- „Półka emocji" - biblioteka otrzymała dofinansowanie na zakup książek psychoedukacyjnych, relaksacyjnych i motywacyjnych dla dzieci,

- „Dzień Dobry z Biblioteką!" - cykl spotkań autorskich.

Ochotnicze Straże Pożarne (OSP) odgrywają kluczową rolę w wielu lokalnych społecznościach, takich jak Gmina Zabłudów, nie tylko zapewniając bezpieczeństwo przeciwpożarowe, ale także wspierając integrację społeczności i promując dziedzictwo kulturowe regionu. W kontekście turystyki doświadczeń, działania OSP oferują unikalną podstawę do rozwoju atrakcji, które zapewniają autentyczne i angażujące doświadczenia.

OSP może organizować warsztaty na temat bezpieczeństwa, pierwszej pomocy i korzystania ze sprzętu strażackiego. Turyści, zwłaszcza rodziny z dziećmi, mogą nauczyć się podstawowych zasad ratownictwa lub spróbować swoich sił w symulowanych akcjach gaśniczych. Takie doświadczenia łączą edukację z emocjami, bezpośrednio angażując uczestników. Ponadto wiele jednostek OSP posiada historyczny sprzęt strażacki, który można zaprezentować w historycznych pokazach lub interaktywnych występach. Scenariusze mogą obejmować symulacje przeszłych akcji gaśniczych, prezentacje na temat ewolucji technik gaszenia pożarów lub rekonstrukcje historyczne związane z lokalnymi wydarzeniami. W remizach strażackich często znajdują się unikalne artefakty, takie jak zabytkowe wozy strażackie, mundury i

dokumenty. Umożliwienie turystom oglądania i interakcji z tym sprzętem stanowi atrakcyjną opcję dla osób zainteresowanych technologią, historią i lokalną kulturą. OSP może również organizować imprezy tematyczne, takie jak dni otwarte, zawody strażackie lub festiwale regionalne. Wydarzenia te, wzbogacone o lokalną muzykę, kuchnię i rękodzieło, przyciągają turystów poszukujących autentycznych wrażeń.

Współpraca z innymi podmiotami, takimi jak gospodarstwa agroturystyczne, muzea lub organizacje ekologiczne, może stworzyć kompleksową ofertę turystyczną. Na przykład warsztaty strażackie mogą być częścią szerszego programu edukacyjno-rekreacyjnego, obejmującego poznawanie lokalnych tradycji i przyrody.

W gminie Zabłudów znajdują się liczne gospodarstwa rolne i agroturystyczne. Właściciele gospodarstw oferują możliwość kontaktu z naturą i zwierzętami, w tym zajęcia takie jak dojenie krów, terapia kozami, udział w prostych pracach gospodarskich i inne usługi. Wieś Ciełuszki wyróżnia się w dziedzinie sztuki, z zamieszkałym fotografem i muzykiem, a także utalentowanym stolarzem, który tworzy detale architektoniczne oparte na tradycyjnych wzorach. Jego prace obejmują przyciągające wzrok okiennice, misternie rzeźbione nadproża i parapety, wiatrownice, dekoracje narożne i unikalne fasady domów. We wsi Laszki znajduje się ranczo rozsławione przez program telewizyjny „Rolnik. Podlasie". Ranczo stanowi azyl dla zwierząt, oferując im miłość i opiekę. Mieszkają tu zwierzęta uratowane z trudnych warunków lub porzucone, w tym krowy, kozy, owce, króliki, kury i inne. Właściciel aktywnie dzieli się codziennym życiem rancza za pośrednictwem kanału YouTube i konta na Facebooku.

Z kolei we wsi Ostrówki znajduje się kolejna zagroda, w której można zobaczyć daniele, konie ardeńskie, osły, owce, a nawet lamę, dzięki czemu odwiedzający mają szansę poznać uroki wiejskiego życia i różnorodnych zwierząt.

Siedlisko Kultury Solniki 44 to wyjątkowe miejsce na mapie polskiego życia kulturalnego, łączące produkcję teatralną, edukację artystyczną i prezentację różnorodnych form sztuki. Założony w 2016 roku przez członków grupy teatralnej Grupa Coincidentia ośrodek położony jest w malowniczym otoczeniu Puszczy Knyszyńskiej, na terenie Zielonych Płuc Polski, niedaleko Białegostoku. Lokalizacja ta nie tylko sprzyja kontaktowi z naturą, ale także podkreśla wyjątkowy charakter ośrodka, który działa na styku sztuki, ekologii i lokalnych tradycji.

Centrum dysponuje profesjonalną sceną teatralną mogącą pomieścić około stu widzów, dzięki czemu jest idealnym miejscem dla kameralnych spektakli i teatru eksperymentalnego. W Solnikach 44 odbywają się również międzynarodowe wydarzenia artystyczne, takie jak festiwale LasFest i LasKids, przyciągające twórców i publiczność z Polski i zagranicy. Centrum oferuje szeroki wachlarz działań, w tym warsztaty artystyczne, projekty laboratoryjne, spektakle teatralne, a także debaty i spotkania z artystami, sprzyjające wymianie pomysłów i twórczemu rozwojowi.

Dzięki swojej niezależności Solniki 44 mogą podejmować odważne i innowacyjne projekty, które przekraczają granice tradycyjnych form teatralnych. Od momentu powstania centrum zyskało uznanie jako ośrodek wspierający młodych twórców oraz jako przestrzeń artystycznych eksperymentów i rozwoju międzynarodowych relacji kulturalnych. Otoczone dziką przyrodą i w harmonii z lokalnym środowiskiem, Solniki 44 stanowią unikalną platformę łączącą tradycję z nowoczesnością, a sztukę z refleksją nad współczesnym światem.

Smak.

Turystyka doświadczalna jest ściśle związana z turystyką gastronomiczną. Aby być częścią autentycznych doświadczeń, turysta musi doświadczać ich za pomocą jak największej liczby zmysłów: wzroku, słuchu, dotyku, smaku i węchu. Jeśli pierwsze trzy zmysły są dość powszechne w atrakcjach turystycznych, to smak i zapach są już związane z degustacją konkretnej potrawy, która w połączeniu z innymi zmysłami dodatkowo wzbogaca doznania.

Pagėgiai. Przykładem turystyki gastronomicznej w gminie Pagėgiai może być coroczny bożonarodzeniowy „Targ Gęsi", o którym wspomniano wcześniej. Oprócz różnych rozrywek, ważny jest tu również smak i zapach, co znajduje odzwierciedlenie w nazwie. Nie wspominając o gęsiach i innych Z potraw sprzedawanych na targu goście festiwalu mogą skosztować „tija" - herbaty, „kafija" - kawy i specjalnej tradycyjnej czarnej polewki - „švarczupė", która jest

tradycyjną polewką Litwinów z Litwy Mniejszej, przygotowywaną z zakrzepłej gęsiej krwi [53]. W ten sposób, poprzez brzmienie dialektu szydłowieckiego, mogą lepiej identyfikować się z atmosferą regionu Pagėgiai w pierwszej połowie XX wieku.

Jednym z interesujących miejsc, w których można doświadczyć osobliwości turystyki gastronomicznej w regionie Pagėgiai, jest folwark Mociškės (zagroda turystyczna), który znajduje się we wsi Mociškės, w starostwie Vilkyškės. Odbywają się tam degustacje tradycyjnych potraw Litwy Mniejszej, podczas których każdy może spróbować šiupinys (hodgepodge), „vofeliai" (gofry), „kuchenai" (placki, zwykle strudel), napić się tradycyjnej „tija" (herbaty) i „kafija" (kawy). Sesje degustacyjne są organizowane i wyceniane zgodnie z podziałem klas społecznych z końca XIX wieku - początku XX wieku. Jeśli ktoś chce doświadczyć tradycyjnego obiadu rolników z Litwy Mniejszej, może wybrać tradycyjny šiupinys (hodgepodge) tego regionu, który wcześniej nazywano „schuppnis "[54]. Dawniej przygotowywano ją z różnych zbóż, uzupełniając ją fasolą, grochem, czasem ziemniakami, smażonymi warzywami i mięsem[55]. Kristijonas Donelaitis (1714-1780) pisał o tym daniu kilka wieków temu w swoim poemacie „Metai" (Lata): „My, Litwini z Litwy Mniejszej, barszcz i šiupinys (hodgepodge) smacznie jemy / Z gustownie ugotowanym boczkiem go chwalimy... „[56] Jeśli chcesz poczuć się jak regionalny urzędnik, Podawany jest sznycel (tradycyjnie przygotowywana ubita wieprzowina lub cielęcina), który jest bardziej luksusowy niż šiupinys (hodgepodge). Ale jeśli jesteś ciekawy, jak wyglądało doświadczenie gospodarzy przy stole, warto wybrać „Dvarininko pono pietūs" (Obiad gospodarza), gdzie danie główne będzie wykonane z dziczyzny. Ponadto w folwarku odbywają się degustacje różnych rodzajów miodu, podczas których można poznać różnice między nimi, a także wykonać świece woskowe i naturalne produkty z produktów pszczelich[57].

53 Rynek gęsi: najcięższa ważyła ponad 6 kg. 2021-12-20 [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w internecie: <https://www.manoukis.lt/naujienos/renginiai/zasu-turgus-sunkiausia-svere-daugiau-nei-6-kilogramus> 54 Laužikas Rimvydas. Historie słodyczy z Litwy Mniejszej. W. Wypieki. Kłajpeda, 2022, s. 13.

55 Edukacja. [interaktywny] [dostęp 2024 09 15] Link w Internecie: <https://mociskiupalivarkas.lt/edukacijos/>.

56 Shiupiniai of Lithuania Minor. [interaktywny] [dostęp 2024 09 15] Link w internecie: <https://www.silaineskrastas.lt/gyvenimas/mazosios-lietuvos-siupiniai/>

57 Edukacja. [interaktywny] [dostęp 2024 09 15] Link w internecie: <https://mociskiupalivarkas.lt/edukacijos/>

Na terenie Gminy Zabłudów znajdują się liczne gospodarstwa rolne i agroturystyczne ściśle związane z turystyką kulinarną. Gospodarstwa te specjalizują się w hodowli bydła mlecznego

kozy i owce, wytwarzając doskonałe produkty, takie jak mleko, jogurty, sery dojrzewające, sery podpuszczkowe i twarogi. Ponadto niektóre gospodarstwa zapewniają autentyczne doświadczenia, takie jak zbieranie plonów, gotowanie tradycyjnych potraw i nauka tradycyjnego rzemiosła. Dla dzieci i rodzin zajęcia te stanowią edukacyjną formę rozrywki, natomiast dla dorosłych są okazją do relaksu i zanurzenia się w lokalnym stylu życia.

Gmina Zabłudów oferuje około 20 obiektów świadczących usługi noclegowe i agroturystyczne, a także obiekty do organizacji imprez, takich jak wesela, spotkania rodzinne czy imprezy firmowe. Odwiedzający mogą skosztować tradycyjnych lokalnych potraw przygotowywanych z produktów pochodzących z pobliskich gospodarstw i ogrodów. Goście mogą również uczestniczyć w przygotowywaniu tych posiłków. Niezależnie od pory roku, odwiedzający mogą zaangażować się w liczne doświadczenia sensoryczne, w tym zbieranie owoców leśnych, wycieczki rowerowe i piesze, udział w ogniskach, zbieranie grzybów, korzystanie z saun lub jacuzzi w ogrodzie. Zimą dostępne są takie atrakcje jak kuligi czy zjazdy na sankach. Ponadto interakcja ze zwierzętami, w tym ich karmienie, dodaje wyjątkowego uroku temu obszarowi.

W Gminie Zabłudów aktywnie działa 17 Kół Gospodyń Wiejskich (KGW). Organizacje te zrzeszają zaangażowanych mieszkańców wsi, głównie kobiety, które pielęgnują tradycję, kulturę i lokalne dziedzictwo. KGW koncentrują się na wszechstronnym rozwoju obszarów wiejskich oraz promocji kultury ludowej, w szczególności tradycji lokalnych i regionalnych. Ze względu na swój unikalny charakter, KGW są doskonałymi partnerami w tworzeniu atrakcji turystycznych, które przemawiają do osób poszukujących wyjątkowych doświadczeń i głębokiego zanurzenia w lokalnym życiu. KGW mogą stać się kamieniem węgielnym turystyki doświadczeń poprzez swoją różnorodną działalność. Dlatego też mogą one organizować zajęcia tematyczne, takie jak warsztaty kulinarne czy zielarskie.

Przebiegnij palcami przez czas

W gminie Pagėgiai jest wiele miejsc do odwiedzenia, a większość z nich jest w jakiś sposób związana z historią tego regionu, dlatego może pomóc nam lepiej zrozumieć i poczuć to, co widzimy, dotykamy lub smakujemy. Pierwsi koczownicy mogli pojawić się w tym regionie w

późnym paleolicie, a w mezolicie wiemy, że byli tu już mieszkańcy, ponieważ w pobliżu wzgórza Šereiklaukis odkryto ich obozowisko. W pierwszych wiekach naszej ery po obu stronach Niemna u ujścia rzek Jūra i Šešupė powstał odrębny obszar etniczny: powstało tam plemię Skalvian, które należało do grupy plemiennej Balt. Tak się złożyło, że Skalvianie, podobnie jak inni Bałtowie, mieli nie tylko osady, ale także grodziska, było ich osiem w gminie Pagėgiai: po jednym w Birštoniškės, Kreivėnai i po dwa w Opstainiai, Šereiklaukis, Vartūliškės i oczywiście Rambynas. Wszystkie z nich możemy uznać za potencjalne źródła turystyki doświadczalnej58. Nie wszystkie z nich są dobrze utrzymane i łatwo dostępne dla odwiedzających, ale strona internetowa https://piliakalniai.lt/rajonai/40 zawiera współrzędne wszystkich z nich, więc każdy może je odwiedzić, jeśli chce59. Chociaż wzgórze Rambynas jest najbardziej znane, za najważniejsze można uznać wzgórze Šereiklaukis I, na którym stał zamek Šereika w Skalvii. Został on nazwany na cześć właściciela zamku, wspomnianego w 1276 r., który zginął wkrótce potem w walce z Zakonem[60].

Po zajęciu tych ziem przez Zakon Krzyżacki, po tej stronie Niemna nie zachowały się żadne atrakcje turystyczne upamiętniające jego działalność, ponieważ był to obszar słabo zaludniony, jednak relikty świadczące o czasach Księstwa Pruskiego, a później Królestwa, można znaleźć w niejednej miejscowości, wsi czy dworze w gminie Pogoń. Jednym z najstarszych jest miasto Vilkyškiai, położone na grzbiecie grzbietu. Pierwsze wzmianki o nim pochodzą z lat 1539-1540, około 1554 r. zbudowano pierwszy kościół, a w 1556 r. otwarto pierwszą tawernę. W XVII wieku Wilkiszki miały już wyraźne oznaki miasta i w tym czasie powstała główna sieć ulic, która zasadniczo przetrwała do dziś. Dlatego nawet dziś, spacerując po mieście, można poczuć ducha czasów Księstwa Pruskiego. Wśród różnych starych budynków, które przetrwały, można wyróżnić wileński kościół ewangelicko-luterański. Chociaż nie jest to XVI-wieczny budynek, ale już trzeci kościół w Wilkiszkach, jego lokalizacja pozostała zasadniczo niezmieniona. Obecny kościół z wieżą o wysokości 45 m został zbudowany w latach 1895-1896 po zburzeniu starego

58 Birbilaitė Gabrielė, Lukšaitienė Audronė. Możliwości rozwoju turystyki doświadczalnej w regionie Suvalkija. Tematy biznesowe z punktu widzenia przyszłych profesjonalistów, 2021, s. 305.

59 Kopce Litwy. [interaktywny] [dostęp 2024 11 21] Link w Internecie: <https://piliakalniai.lt/rajonai/40>.

60 Almonaitis Vytenis, Almonaitienė Junona. Northern Rock. Pagėgiai Region Traveller's Guide. Kowno, 2015, s. 12-17.

kościoła i drewnianej dzwonnicy. W innych miastach i wsiach gminy Pagėgiai znajduje się wiele zabytków dziedzictwa kościelnego wartych odwiedzenia[61].

W panoramie Plaškiai dominuje na przykład atrakcyjny wizualnie kościół ewangelicko-luterański, zbudowany pod koniec XIX wieku. Budynek ten, posiadający elementy architektury historyzmu, łączy w sobie styl neoromański i neogotycki, z ozdobną fasadą. Niestety, budynek został opuszczony w czasach sowieckich, ponieważ doznał znacznych uszkodzeń w latach 1944[62]. O wiele lepiej zachował się ewangelicko-luterański kościół Žukai, który został zbudowany w latach 1906-1907. Jest to imponujący kościół będący połączeniem architektury neogotyckiej i modernistycznej. Jest wyjątkowy ze względu na wieżę, która jest obrócona pod kątem 90 stopni i zorientowana na boki za pomocą frontonów[63]. Region Pagėgiai może pochwalić się nie tylko budynkami sakralnymi. Na przykład najcenniejszym zabytkiem kultury w Piktupėnai jest stara szkoła. Chociaż zarówno same Piktupėnai, jak i działająca tam szkoła parafialna są wzmiankowane już w XVI wieku, obecny budynek szkoły jest niewątpliwie późniejszy, zbudowany pod koniec XVIII wieku. Mury szkoły upamiętniają postacie historyczne. Ciekawostką jest fakt, że w 1807 roku, podczas negocjacji pokojowych w Tylży, przez kilka tygodni przebywał tu król Prus Fryderyk III z małżonką królową Ludwiką. Prawdopodobnie dwie lipy królowej Luizy nadal stoją w pobliżu starego budynku szkoły z czasów jej wizyty[64].

Należy wspomnieć, że Pagėgiai stały się największym miastem w swoim regionie dopiero pod koniec XIX wieku. Szybki rozwój Pagėgiai był spowodowany budową linii kolejowej i autostrady prowadzącej z Tylży do Kłajpedy. Dzięki temu powstało tu wiele modernistycznych

61 Almonaitis Vytenis, Almonaitienė Junona. Północna Skalva. Pagėgiai Region Traveller's Guide. Kowno, 2015, s. 177-198; Purvinas Martynas. Historyczne miasta nad Niemnem. W Historyczne miasta: stare i współczesne. Sud. Alfredas Jomantas. Wilno, 2003, s. 39.

62 Almonaitis Vytenis, Almonaitienė Junona. Północna Skalwa. Pagėgiai Region Traveller's Handbook. Kaunas, 2015, s. 123-127; Purvinas Martynas. Historyczne miasta nad Niemnem. W Historyczne miasta: stare i współczesne. Sud. Alfredas Jomantas. Wilno, 2003, s. 42; Purvinas Martynas. Etnograficzne wioski Litwy Mniejszej. Trakai, 2011, s. 138-146; Purvinas Martynas. Panemuniai i Pamariai Litwy Mniejszej. Księga II. Trakai, 2017, s. 389-410.

63 Almonaitis Vytenis, Almonaitienė Junona. North Scalva. Pagėgiai Region Traveller's Guide. Kaunas, 2015, s. 199-213; Purvinas Martynas. Etnograficzne wioski Litwy Mniejszej. Trakai, 2011, s. 138-146.

64 Almonaitis Vytenis, Almonaitienė Junona. North Skalva. Pagėgiai Region Traveller's Handbook. Kaunas, 2015, s. 93-98; Purvinas Martynas. Historyczne miasta nad Niemnem. W Historyczne miasta: stare i współczesne. Sud. Alfredas Jomantas. Wilno, 2003, s. 39.

budynków architektonicznych. Można powiedzieć, że Pogoń, po Kownie, jest drugim miastem na Litwie, w którym na określonym obszarze w okresie międzywojennym powstało tak wiele nowoczesnych budynków architektonicznych zaprojektowanych przez profesjonalnych i wykwalifikowanych architektów. Przykładem może być fakt, że w 1937 r. w Pagėgiai wybudowano aż 39 nowych domów. Dlatego centralną część Pagėgiai można postrzegać jako architektoniczną ekspozycję tego okresu[65].

W regionie Pagėgiai znajduje się wiele niewykorzystanych obiektów historycznych, które po połączeniu w szlaki tematyczne i połączeniu z poznawczymi usługami gastronomicznymi mogłyby stworzyć nowe produkty turystyki doświadczalnej. Przykładem są unikalne stacje kolejowe, które są bardzo charakterystyczne dla regionu Kłajpedy, czego nie można znaleźć nigdzie indziej na Litwie. Kolej o europejskim rozstawie szyn (1435 mm) w regionie Kłajpedy rozpoczęła działalność w 1875 roku. Był to odcinek kolejowy Tilsit-Klaipėda (Tilsit-Memel). W 1902 r. ukończono budowę odcinka kolejowego z Pagėgiai (Pogegen) do Lauksargiai (Laugszargen). Na tej ostatniej trasie zbudowano sześć kompleksów dworcowych, które w części przetrwały do dziś. części w całości, w innych we fragmentach. Według projektu wzorcowego budynku małego dworca kolejowego przygotowanego przez pruskiego urzędnika budowlanego, architekta, profesora Emila Hoffmanna (1845-1901), zbudowano stacje Griežpelkiai, Geniai (dawniej Cullmen-Jennen) i Gudai. Zachowały się również stacje Lauksargiai, Kamščiai (dawniej Kampspowilken) i Pavilkiai. Należy podkreślić, że E. Hoffmann przygotował kilka wzorcowych projektów małych stacji, stworzył funkcjonalne i funkcjonalne stacje. estetycznie atrakcyjne budynki z cechami stylu neogotyckiego i neorenesansowego. Obecnie budynki z różowej cegły w tym stylu wyróżniają region Pagėgiai na tle całej Litwy i dlatego mogą stać się atrakcyjną atrakcją turystyczną[66].

65 Almonaitis Vytenis, Almonaitienė Junona. North Scalva. Pagėgiai Region Traveller's Handbook. Kaunas, 2015, s. 76-89; Purvinas Martynas. Historyczne miasta nad Niemnem. W Historyczne miasta: stare i współczesne. Sud. Alfredas Jomantas. Wilno, 2003, s. 37-58.

66 Purvinas Martynas. Wsie etnograficzne Litwy Mniejszej. Troki, 2011, s. 117; Prusy - 500. Pozostałości historycznego krajobrazu w regionie Kłajpedy. Dziedzictwo pruskiej linii kolejowej Pagėgiai - Lauksargiai. Kalendarz na 2025 r. [interaktywny] [dostęp 15.09.2024] Link na stronie

internecie: https://www.archeologijoscentras.lt/sites/default/files/Kalendorius%202025.pdf

Kolejnym, jeszcze niewykorzystanym tematem dotyczącym szlaków turystycznych są dwory w gminie Pagėgiai. Mówi się o 128 znanych dworach, ale tylko 62 są zlokalizowane. Rozwój architektury dworów Litwy Mniejszej znacznie różnił się od dworów należących w przeszłości do Wielkiego Księstwa Litewskiego, dlatego są one unikalnymi obiektami dziedzictwa kulturowego na skalę litewską. Ponieważ wiele dworów jest opuszczonych, a badania nad nimi są niewielkie, aktualizacja tego tematu poprzez wydarzenia dla turystów może pomóc w ich zachowaniu, ponieważ są one cennym dziedzictwem kulturowym regionu Pagėgiai[67].

Na zachód od Pagėgiai można odkryć szokujący obiekt turystyki eksperymentalnej, który upamiętnia burzliwą historię regionu w XX wieku - obóz jeniecki „Oflag-53". Został on założony przez faszystowskie Niemcy jako filia obozu koncentracyjnego Buchenwald dla żołnierzy radzieckich w 1941 roku. W ciągu jednego roku z powodu głodu, zimna i różnych chorób zmarło tam około 10 000 osób. W 1977 roku postawiono tam pomnik, który został odnowiony w 2005 roku. Taki obiekt jest typowym przykładem mrocznej turystyki. Choć nie spodziewano się po turystach zainteresowania miejscami masowych mordów, Mroczna Turystyka jako zjawisko zyskała taką nazwę pod koniec XX wieku, a na świecie istnieje wiele podobnych obiektów. Analogią dla Oflagu-53, który jest dobrze znany i kojarzony z mroczną turystyką, jest obóz koncentracyjny Auschwitz w Polsce[68].

Zabłudów wyróżnia się również bogatą historią i dziedzictwem kulturowym. Układ urbanistyczny miasta zachował elementy historycznej architektury, stanowiąc cenny przykład współistnienia zespołów miejskich i mieszkalnych. Cenny jest również układ ruralistyczny wsi Ryboły, jako XVI-wiecznej osady ziemiańskiej. Zabytki na terenie gminy, w tym drewniane i murowane cerkwie oraz kościół katolicki, świadczą o różnorodności kulturowej regionu. Tradycyjne obrzędy religijne, lokalne festiwale i rękodzieło mają również duży potencjał jako atrakcje turystyczne, atrakcyjne dla osób zainteresowanych historią i lokalnym folklorem. W gminie znajduje się również zabytkowy park dworski, pierwotnie będący częścią posiadłości zbudowanej w połowie XVI wieku.

67 Meškauskienė Regina et al. Dwory w regionie Šilutė i Pagėgiai. Kłajpeda, 2010; Purvinas Martynas. Atlas dworów litewskich II. Gmina Pagėgiai. Wilno, 2014.

68 Biran Avital i Poria Yaniv. Reconceptualising dark tourism. W: Contemporary Tourist Experience. Concepts and Consequences, red. Richard Sharpley, Philip R. Stone. New York, 2012, s. 59-70.

Z czasem dwór przeszedł liczne przekształcenia, a w drugiej połowie XIX wieku posiadłość została przeprojektowana na park krajobrazowy. Wprawdzie zabudowania zostały zniszczone w czasie II wojny światowej, ale na ich miejscu powstał później park miejski. W parku przy zabłudowskim rynku stoi Pomnik Bohaterów Ziemi Zabłudowskiej, upamiętniający tych, którzy walczyli o wolność ojczyzny. Dodatkowo w latach 60-tych XX wieku na rynku wzniesiono pomnik ku czci poległych w latach 1941-1945. W 2003 r. ustawiono tam również drewnianą rzeźbę świętych Piotra i Pawła.

W Zabłudowie znajduje się wiele obiektów sakralnych. Znajdujące się w okolicy cerkwie, kaplice i kościoły katolickie stwarzają możliwości rozwoju turystyki religijnej i organizacji wydarzeń takich jak pielgrzymki i spotkania duchowe. Miejsca te przyciągają zarówno wiernych, jak i miłośników architektury sakralnej. Unikalną cechą gminy jest różnorodność cmentarzy, w tym prawosławne, rzymskokatolickie, żydowskie, kalwińskie, szwedzkie, epidemiczne oraz wojenne z I i II wojny światowej.

Poznaj

Poznaj postacie historyczne z regionu Pagėgiai, które zainspirowały nie jedno, ale wiele pokoleń do pracy i tworzenia. Możemy zacząć od wprowadzenia do panteonu Litwy Mniejszej - cmentarza w Bitėnai, który znajduje się u podnóża wzgórza Rambynas. Cmentarz ten jest miejscem wiecznego spoczynku Vydūnasa, Martynasa Jankusa, Valterisa - Kristupasa Banaitisa, Jonasa Vanagaitisa i innych znanych osób, które dobrze służyły Litwie. Cmentarz jest ozdobiony metalowymi bramami, a na jego górnej części wygrawerowane są słowa Vydūnasa „Promień światła jest esencją nieskończonego światła”. Vilhelmas Storosta (1868-1853) był litewskim filozofem, pisarzem oraz osobistością życia kulturalnego i publicznego Litwy Mniejszej. W 1888 r. ukończył seminarium nauczycielskie w Ragainė. W latach 1888-1892 uczył w Kintai, a w latach 1892-1912 w Tylży. Studiował filozofię, socjologię, historię religii, literaturę i sztukę, język angielski i francuski na uniwersytetach w Greifswaldzie, Halle, Lipsku i Berlinie. W 1895 r. założył Litewskie Towarzystwo Kantorów w Tylży, a w 1895 r. - Litewskie Towarzystwo Kantorów w Wilnie.

Kierował nim do 1935 roku. W Tylży i innych częściach Prus Wschodnich organizował litewskie przedstawienia, koncerty i festiwale pieśni. Podczas studiów Vydūnas zbliżył się do Niemieckiego Towarzystwa Teozoficznego. W 1902 r. założył jego oddział w Tylży i stanął na jego czele. Publikował i redagował cztery czasopisma oraz napisał ponad 60 książek - literaturę piękną (sztuki różnych gatunków, libretta, nowele), traktaty filozoficzne i historiograficzne, podręczniki języka litewskiego i wspomnienia. Prace historyczne Vydūnasa wyróżniają się jako jedne z najbardziej znaczących, oryginalnych i istotnych w historiografii Prus Wschodnich i Litwy Mniejszej tamtych czasów. Na cmentarzu w Bitėnai pochowany jest również człowiek nazywany patriarchą Litwy Mniejszej, Martynas Jankus (1858-1946). Był on aktywnym działaczem politycznym i publicznym, wydawcą litewskiej prasy, publicystą i jednym z przywódców litewskiego ruchu narodowego, a także sygnatariuszem ustawy tylżyckiej (1918). Martynas Jankus walczył z germanizacją Litwinów z Litwy Mniejszej i propagował ideę zjednoczenia Wielkiej i Mniejszej Litwy. Był właścicielem drukarni w Ragainach, Tylży, Kłajpedzie, Szyłutach i Bityni. Jego drukarnie wydrukowały około 400 książek i 27 czasopism w języku litewskim i niemieckim. Publikacje te miały znaczący wpływ na życie społeczeństwa i promowały rozwój idei narodowych[69].

Inną znaną postacią jest pisarz Johanesas Bobrovskis (Johannes Bobrowski) (1917-1965). Urodził się w Tylży, ale lato spędzał u dziadków w Wilkiszkach i Moćkach. Proza pisarza przedstawia relacje między Niemcami a innymi narodami Europy Wschodniej, jest bogata w motywy litewskie, wschodniopruskie krajobrazy, a jego wiersze zawierają cytaty z litewskich pieśni ludowych. Dlatego nie jest przypadkiem, że Muzeum Pamięci J. Bobrovskisa działa w Domu Parafialnym Parafii Ewangelicko-Luterańskiej w Wilkiszkach od 2013 roku. Znajdują się w nim pamiątki po pisarzu, rękopisy, instrumenty muzyczne i meble z czasów jego studiów w Berlinie. Interesujące jest to, że w jego twórczości można rozpoznać Wilno i inne miejsca w regionie, ponieważ stały się one przestrzenią działania. Z tego powodu, czytając dzieła J. Bobrovskisa, można wędrować po Wilkiszkach, Bitėnai i zgadywać, gdzie znajdowała się ta czy inna tawerna wspomniana w jego powieści[70].

69 Almonaitis Vytenis, Almonaitienė Junona. Północna Scalva. Przewodnik turystyczny po regionie Pagėgiai. Kowno, 2015, s. 57-64.

70 Savukynas Bronys. Johannes Bobrowski. [interaktywny] [dostęp 2024 09 21] Link w Internecie: https://www.vle.lt/straipsnis/johannes-bobrowski/

Inny znany poeta XX wieku urodził się w Pagėgiai. Jest nim Algimantas Mackus (1932-1964). Pierwsze siedem lat życia spędził w Pagėgiai, ale w 1939 r. wraz z rodziną musiał natychmiast przenieść się na Litwę, a następnie w 1944 r. do Niemiec, a następnie do Stanów Zjednoczonych. Chociaż jako młody dorosły dorastał z dala od Litwy, jego rodzinne miasto zawsze zajmowało dla niego szczególne miejsce: zwykł podpisywać swoje imię jako Algimantas Pagėgis, co świadczy o tym, że w jego rodzinnych Pagėgiai zawsze był Algimantas Pagėgis. znaczenie jego korzeni. Poeta zginął w wypadku samochodowym w Chicago w wieku 32 lat. W 2008 r. gimnazjum w Pagėgiai zostało nazwane jego imieniem, a w szkolnym muzeum znajdują się cenne eksponaty związane z życiem i twórczością pisarza: rękopisy, maszynopisy i oryginalne fotografie[71].

Warto wspomnieć o innej słynnej postaci, która choć nie urodziła się i nie wychowała w regionie Pagėgiai, pozostawiła po sobie ślad widoczny do dziś. Jest to królowa Ludwika Pruska. W 2021 r. przygotowano szlak turystyczny Królowej Luizy z opisanymi atrakcjami turystycznymi, na podstawie którego od 2013 r. funkcjonuje podobny szlak w Niemczech. Głównym celem szlaku jest zapoznanie podróżnych z miejscami Litwy Mniejszej, które upamiętniają jedną z najwybitniejszych kobiet w Europie - królową Ludwikę Pruską. Królowa Ludwika, żona Fryderyka Wilhelma III, która rządziła Prusami w latach 1797-1840, pozostawiła jasny ślad w historii Litwy Mniejszej. Podczas wojen z Napoleonem rodzina królewska została zmuszona do ucieczki z Berlina do Królewca. Jedno z najważniejszych wydarzeń w historii Prus i panowania królowej Luizy miało miejsce 6 lipca 1807 r., kiedy to w Tylży odbyło się spotkanie królowej z cesarzem Napoleonem Bonaparte. Wiadomo, że przed i po spotkaniu królowa zatrzymała się we wsi Piktupėnai, gdzie nadal rośnie lipa nosząca jej imię, a stary budynek szkoły nadal tam jest, gdzie królowa spędziła kilka dni. Most nazwany jej imieniem, prowadzący z Panemunė do Tilsit (Sovetska), również upamiętnia królową Ludwikę. To kolejny imponujący obiekt atrakcja turystyczna, która została ukończona w 1907 roku. Data otwarcia mostu zbiegła się z setną rocznicą wizyty królowej Luizy Pruskiej w Tylży, dlatego też most otrzymał jej imię. Połączenie dwóch regionów Prus Wschodnich mostem stymulowało rozwój gospodarczy i kulturalny regionu.

71 Satkauskytė Dalia. Algimantas Mackus. [interaktywny] [dostęp 2024 09 21] Link w internecie: https://www.vle.lt/straipsnis/algimantas-mackus/

Podczas II wojny światowej most został wysadzony, a następnie odbudowany. Długość mostu wynosi 416 metrów. Trzecim miejscem, w którym można dowiedzieć się czegoś więcej o życiu królowej, jest Wilkiszki, gdzie otwarta jest interaktywna wystawa „Inkubator historii ”[72].

Jeśli chodzi o Gminę Zabłudów, to można wymienić ponad pół tuzina fascynujących postaci, które przyczyniły się do rozwoju kultury, nauki i życia społecznego miasta. Należą do nich: Franciszek Karpiński - poeta epoki oświecenia, autor znanych utworów religijnych, takich jak „Kiedy ranne wstają zorze” czy „Bóg się rodzi”. Jego twórczość wywarła znaczący wpływ na ówczesną literaturę polską. Został wybrany na patrona Szkoła Podstawowa w Zabłudowie ze względu na jego życie i działalność na tym terenie, a także możliwość promocji Zabłudowa poprzez jego imię.

Kazimierz Ostaszewski to kolejna wybitna postać - działacz społeczny i gospodarczy zaangażowany w rozwój rolnictwa i przemysłu na Podlasiu. Jego inicjatywy przyczyniły się do modernizacji regionu w XIX wieku.

Warto wspomnieć o kilku innych znanych artystach, pisarzach i działaczach:

Szewach Gober - postać związana z historią społeczności żydowskiej w Zabłudowie.

Jego życie i działalność odzwierciedla doświadczenia wielu mieszkańców tych terenów przed II wojną światową.

Antoni Maksimowicz - nauczyciel i działacz społeczny, który przez wiele lat pracował na rzecz rozwoju oświaty i kultury w Gminie Zabłudów. Jego poświęcenie dla lokalnej społeczności odcisnęło trwałe piętno na jej mieszkańcach.

Włodzimierz Naumiuk - artysta ludowy znany ze swoich prac rzeźbiarskich i malarskich, inspirowanych tradycją i historią Podlasia. Jego twórczość cieszy się uznaniem w kraju i za granicą.

72 Černiauskienė Aušrinė. Plan rozwoju i marketingu międzynarodowego szlaku turystycznego „Pierścień Królowej Luizy” 2021-2026. Kowno.

Ksiądz Józef Krysiewicz - duchowny posługujący w parafiach na terenie Gminy Zabłudów. Jego praca duszpasterska i społeczna miała znaczący wpływ na życie religijne i kulturalne lokalnej społeczności.

Jan Leończuk - poeta, prozaik i tłumacz związany z Podlasiem. Jego twórczość literacka, osadzona w realiach regionu, przyczyniła się do promocji kultury i tradycji Podlasia w literaturze polskiej.

Analiza SWOT mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń turystyki eksperymentalnej w gminach Pagėgiai i Zabłudów

Analiza SWOT turystyki eksperymentalnej dla gmin Pagėgiai i Zabłudów została opracowana w oparciu o globalne i krajowe trendy w turystyce eksperymentalnej, a także lokalny potencjał turystyczny obszaru. Analiza SWOT to narzędzie analizy strategicznej, które zostało wykorzystane do zbadania możliwości rozwoju turystyki eksperymentalnej w gminach Pagėgiai i Zabłudów.

W ramach analizy SWOT różne kategorie czynników zostały zdefiniowane jako:

- Mocne strony - są to czynniki wewnętrzne: cechy gminy i w dużej mierze od niej zależne (rozumiane jako cała społeczność i wszyscy interesariusze wewnętrzni), wszystko to, co stanowi przewagę konkurencyjną, atut lub korzyść, napędzające rozwój turystyki eksperymentalnej w Pagėgiai i Zabłudowie.

- Słabe strony - są to czynniki wewnętrzne: cechy gminy i w dużej mierze od niej zależne (rozumiane jako cała społeczność i wszyscy wewnętrzni interesariusze), wszystko, co stanowi słabość konkurencyjną, wadę lub wewnętrzną barierę dla rozwoju turystyki eksperymentalnej w Pagėgiai i Zabłudowie.

- Szanse - są to czynniki zewnętrzne, na które gmina (rozumiana jako społeczność) nie ma bezpośredniego wpływu lub gdzie ten wpływ jest bardzo ograniczony, wszystko, co stwarza szansę na korzystne zmiany w rozwoju turystyki doświadczalnej w Pagėgiai i Zabłudowie.

- Zagrożenia - są to czynniki zewnętrzne, na które gmina (rozumiana jako społeczność) nie ma bezpośredniego wpływu lub gdzie ten wpływ jest bardzo ograniczony, wszystko to, co stwarza ryzyko niekorzystnych zmian w rozwoju turystyki doświadczalnej w Pagėgiai i Zabłudowie.

Analiza SWOT (przypadek Pagėgiai)

Mocne strony

- Park Regionalny Rambynas i jego obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Park charakteryzuje się krajobrazem doliny Niemna ze słynnym wzgórzem Rambynas, zakolem Ragainė, zbiegiem morza i Niemna. W parku znajduje się unikalny na Litwie cmentarz w Bitėnai, zwany Panteonem Litwy Mniejszej.

- Świętojańskie obchody na wzgórzu Rambynas. Obchody te to 140-letnia tradycja w jednym z najbardziej atrakcyjnych wizualnie miejsc na Litwie. Początki tego wydarzenia sięgają takich osobistości jak Martynas Jankus i Vydūnas (Vilhelmas Storosta).

- Trasa rzeki Niemen Rambynas Hill - Panemunė, która jest bardzo atrakcyjnym miejscem turystyki wodnej.

- Zapomniane unikalne dziedzictwo Litwy Mniejszej, które nie ma odpowiedników w innych częściach Litwy. Region Pagėgiai należał do Zakonu Krzyżackiego od XIV do początku XX wieku, a później do Księstwa i Królestwa Prus. Dlatego historyczny rozwój regionu różnił się od reszty Litwy, czego odbicia wciąż możemy zobaczyć w architekturze kościołów, dworców kolejowych czy budynków mieszkalnych, które przetrwały do dziś.

- Modernistyczna architektura Pagėgiai. Pagėgiai to drugie po Kownie miasto na Litwie, w którym w latach trzydziestych i czterdziestych XX wieku na określonym obszarze powstało tak wiele nowoczesnych obiektów architektonicznych. O ich znaczeniu i wyjątkowości może świadczyć fakt, że wspomniana architektura Kowna została wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

- Coroczny bożonarodzeniowy „Targ Gęsi", jedyny targ gęsi na Litwie. Wydarzenie to otrzymało Certyfikat Dziedzictwa Narodowego od Ministerstwa Rolnictwa Republiki Litewskiej w 2016 roku.

- Dziedzictwo gastronomiczne regionu Pagėgiai, które wyróżnia się wyjątkowością w porównaniu z resztą Litwy, potrawami i napojami prezentującymi kulturę i kuchnię Litwy Mniejszej.

Słabe strony

- Duże odległości od gęsto zaludnionych miast litewskich. Między Pagėgiai a Kłajpedą jest 88 km, a między Pagėgiai a Kownem 150 km. Oznacza to, że region Pagėgiai nie jest łatwo dostępny dla mieszkańców dużych miast, którzy mogliby przyczynić się do rozwoju lokalnej turystyki.

- Duże odległości do międzynarodowych portów lotniczych. Z lotniska w Kownie jest 160 km, a z lotniska w Połądze - 117 km, co pokazuje, że Pagėgiai nie jest łatwo dostępnym miejscem dla turystów przybywających z zagranicy.

- Krótki ciepły sezon turystyczny. Niektóre atrakcje dla turystów (jazda na rowerze, transport wodny) zależą od warunków pogodowych. Nie ma szlaków turystycznych dostosowanych wyłącznie do zimnej pory roku.

- Na terenie gminy nie ma rozwiniętej sieci ścieżek rowerowych. Region dolnego Niemna ma wygodny teren do jazdy na rowerze i podróżowania rowerem na większe odległości. Jazda na rowerze jest ważną częścią turystyki doświadczalnej lub powolnej, dlatego rozwinięta infrastruktura ścieżek wraz z kempingami mogłaby przyciągnąć więcej turystów podróżujących nad litewskie morze.

- Niewystarczająca konserwacja i awaryjny stan budynków historycznych. Duża część historycznych budynków o znaczeniu krajowym i interesujących dla turystów, takich jak kościół w Plaškiai lub stacje odcinka kolejowego Pagėgiai - Lauksargiai, nie jest wpisana do rejestru dziedzictwa kulturowego i nie podlega ochronie. Niektóre z nich szybko znikają.

- Nierozwinięta infrastruktura w pobliżu miejsc atrakcji turystycznych. Brak lokali gastronomicznych, rynków, miejsc rozrywki itp.

- Nie ma wystarczającej liczby miejsc odpoczynku, brakuje różnorodności, dlatego może nie zaspokoić potrzeb każdego turysty.

- Brak atrakcji turystycznych w kontekście regionu. Gmina Pagėgiai, w porównaniu z innymi gminami w regionie Kłajpedy, nie jest tak popularna wśród turystów, ponieważ większość podróżnych koncentruje się na wycieczkach bliżej Zalewu Kurońskiego i ogólnie morza. Ponieważ miejsca te są również częścią dziedzictwa Litwy Mniejszej, Pogoń często pozostaje nierozpoznana.

- Nowoczesne rozwiązania technologiczne nie są wykorzystywane w wystarczającym stopniu. Brak aplikacji mobilnych i produktów wirtualnej rzeczywistości nie pomaga przyciągnąć młodszych turystów.

- Brak profesjonalnego zespołu marketingowego, niskie wykorzystanie sieci społecznościowych poważnie ogranicza zdolność Pagėgiai do przyciągnięcia większej liczby turystów wybierających turystykę eksperymentalną.

Możliwości

- Rosnąca popularność turystyki doświadczalnej i powolnej. W dzisiejszych czasach turyści coraz częściej poszukują spokoju i bliskości natury, starając się unikać miejsc masowej turystyki. Jednocześnie nowe rozwiązania technologiczne ułatwiają samodzielne planowanie wycieczek. Pagėgiai może stać się doskonałym miejscem dla turystów, którzy szukają autentycznych i spokojnych miejsc do wypoczynku.

- Promocja zorganizowanych wycieczek i podróży na terenie gminy Pagėgiai.

- Wykorzystanie funduszy pomocowych UE przeznaczonych na promocję inicjatyw turystycznych.

- Renowacja i konserwacja opuszczonych budynków historycznych i ich kompleksów na potrzeby turystyki.

- Rozwój sieci ścieżek rowerowych, wraz z kempingami i punktami wynajmu, może przyciągnąć więcej turystów wybierających turystykę doświadczalną.

- Popularyzacja turystyki gastronomicznej w gminie Pagėgiai. Turystyka gastronomiczna jest ważną gałęzią turystyki doświadczalnej, a gmina Pagėgiai ma korzystne możliwości rozwoju tego obszaru, ponieważ region charakteryzuje się historyczną kuchnią Litwy Mniejszej, która odróżnia go od reszty Litwy.

- Współpraca z sąsiednimi krajami regionu przygranicznego. Tworzenie międzynarodowych projektów wspólnie z Polską i innymi sąsiednimi krajami może zachęcić do rozwoju sektora turystycznego w gminie Pagėgiai.

- Zastosowanie technologii w sektorze turystycznym. Korzystanie z aplikacji mobilnych, wirtualnych przewodników, geocachingu może przyciągnąć więcej turystów, w tym młodszą populację.

Zagrożenia

- Duża liczba turystów może negatywnie wpłynąć na przyrodę i infrastrukturę. Jakościowy i ilościowy spadek zasobów turystycznych.

- Konkurencja z sąsiednimi regionami. Stosunkowo pobliskie popularne kurorty i miejsca turystyczne, takie jak Nida, Połąga, Ventės ragas, mogą rozpraszać niektórych turystów.

- Pogorszenie stanu środowiska ekologicznego w regionie i niekorzystne warunki meteorologiczne mogą negatywnie wpłynąć na ruch turystyczny.

- Możliwy spadek ruchu turystycznego spowodowany kryzysem gospodarczym lub finansowym, nową pandemią i podobnymi czynnikami.

- Sytuacja geopolityczna. Zakłócenia geopolityczne związane z pobliskimi krajami sąsiadującymi.

- Zmniejszająca się liczba mieszkańców gminy może prowadzić do niedoboru kompetentnych pracowników w sektorze turystycznym.

- Niestabilność finansowa. Brak stałych źródeł finansowania rozwoju infrastruktury turystycznej może utrudniać rozwój turystyki.

Analiza SWOT (przypadek Zabłudowa)

Mocne strony

- Bogactwo przyrodnicze i kulturowe. Bliskość Puszczy Knyszyńskiej, jednego z największych lasów w Polsce, oraz unikalnej Doliny Narwi, często nazywanej „Polską Amazonią", stwarza idealne warunki do rozwoju turystyki przyrodniczej. Obszary te oferują różnorodne aktywności, takie jak piesze wędrówki, spływy kajakowe i obserwacja dzikiej przyrody. Ponadto bogate dziedzictwo kulturowe, w tym drewniane cerkwie, wielokulturowe cmentarze i miejsca pamięci, przyciąga turystów zainteresowanych historią i kulturą regionu.

- Wielokulturowe dziedzictwo. Historia współistnienia Polaków, Białorusinów, Żydów i Litwinów w regionie jest znaczącym atutem. Drewniane cerkwie, ślady społeczności żydowskiej, białoruskie zespoły folklorystyczne i tradycyjna architektura Podlasia przemawiają do osób poszukujących autentycznych wrażeń. Możliwość uczestniczenia w lokalnych festiwalach, takich jak prawosławne ceremonie religijne, dodatkowo wzbogaca ofertę turystyczną.

- Lokalna gastronomia. Produkty regionalne takie jak miód, sery, babka ziemniaczana czy kiszka ziemniaczana stanowią doskonałą podstawę turystyki kulinarnej. Lokalne gospodarstwa oferują warsztaty kulinarne, degustacje i możliwość zakupu tych produktów, wpisując się w trend slow food i turystykę skoncentrowaną na autentycznych smakach.

- Infrastruktura agroturystyczna. Gospodarstwa agroturystyczne w gminie oferują nie tylko zakwaterowanie, ale także możliwość uczestniczenia w codziennym życiu mieszkańców, takim jak zbieranie plonów, karmienie zwierząt i gotowanie posiłków. Jest to atrakcyjna opcja dla rodzin z dziećmi i osób szukających wytchnienia od miejskiego życia.

- Bliskość Białegostoku. Bliskość Zabłudowa do stolicy Podlasia sprawia, że jest on łatwo dostępny dla turystów z tego miasta. Ułatwia to również transport dla odwiedzających z bardziej odległych obszarów.

- Zaangażowanie społeczności lokalnej. Lokalna społeczność, w tym Koła Gospodyń Wiejskich, odgrywa aktywną rolę w promowaniu tradycji i kultury. Organizowanie warsztatów rzemieślniczych, wydarzeń kulinarnych i festiwali może stać się kluczowym elementem budowania oferty turystyki doświadczalnej.

- Potencjał edukacyjny i kulturalny. Gmina Zabłudów dysponuje licznymi zasobami, które mogą być wykorzystane do inicjatyw edukacyjnych ukierunkowanych na przyrodę, kulturę i historię. Organizacja warsztaty dla dzieci i młodzieży na temat ekosystemów Doliny Narwi czy historii wielokulturowości mogłyby stać się istotnym elementem oferty turystycznej.

Słabe strony

- Ograniczona infrastruktura turystyczna. Brak wystarczającej liczby oznakowanych szlaków pieszych i rowerowych, a także punktów informacji turystycznej, ogranicza możliwości eksploracji. Inwestycje w infrastrukturę mogłyby znacznie poprawić dostęp do atrakcji.

- Niewystarczające możliwości zakwaterowania. Choć na terenie gminy znajdują się gospodarstwa agroturystyczne, brakuje tu zróżnicowanej oferty noclegowej, takiej jak glamping, hotele czy nowoczesne domki letniskowe, co może ograniczać jej atrakcyjność dla bardziej wymagających turystów.

- Niska rozpoznawalność w regionie. Zabłudów jest mniej znany w porównaniu z innymi regionami turystycznymi Podlasia, takimi jak Białowieża, Augustów czy Suwałki. Brak spójnej strategii marketingowej i promocji w mediach społecznościowych ogranicza świadomość atrakcji.

- Sezonowość atrakcji. Wiele aktywności turystycznych, takich jak spływy kajakowe czy piesze wędrówki, zależy od pogody i warunków sezonowych. Sezon zimowy oferuje mniej opcji, co prowadzi do zmniejszenia ruchu turystycznego.

- Ograniczone zasoby technologiczne. Brak aplikacji mobilnych, przewodników multimedialnych lub technologii AR/VR zmniejsza atrakcyjność oferty turystycznej, zwłaszcza wśród młodszych turystów, którzy preferują interaktywne doświadczenia.

- Brak doświadczenia w organizacji dużych imprez. Pomimo potencjału regionu w zakresie organizacji festiwali i innych wydarzeń, gminie brakuje doświadczenia w tego typu inicjatywach. Konieczne jest zdobywanie wiedzy i współpraca z profesjonalnymi organizatorami.

- Niskie nakłady na promocję. Brak profesjonalnych kampanii marketingowych, szczególnie w mediach społecznościowych, ogranicza widoczność Zabłudowa w porównaniu z innymi regionami Podlasia. Niezbędne jest zbudowanie strategii promocyjnej i współpraca z influencerami.

- Słaba integracja z innymi regionami turystycznymi. Współpraca z sąsiednimi gminami i regionami mogłaby doprowadzić do stworzenia wspólnych szlaków tematycznych, takich jak szlak wielokulturowy czy kulinarny. Brak takich inicjatyw ogranicza potencjał wzrostu.

- Ograniczenia logistyczne. W wielu atrakcjach brakuje pobliskich lokali gastronomicznych i miejsc odpoczynku. Rozbudowa infrastruktury zwiększyłaby wygodę turystów.

- Niepełna współpraca pomiędzy interesariuszami. Lokalni przedsiębiorcy, organizacje społeczne i władze lokalne często działają niezależnie, ograniczając możliwości efektywnego rozwoju turystyki w regionie.

Możliwości

- Rosnący trend turystyki slow i wellness. Współcześni turyści coraz częściej poszukują spokoju, relaksu i bliskości natury. Zabłudów, ze swoimi bogatymi zasobami naturalnymi, może stać się idealnym miejscem dla tych, którzy wolą odpocząć z dala od miejskiego zgiełku.

- Rosnąca popularność lokalnych produktów. Moda na autentyczną lokalną żywność i rękodzieło stwarza okazję do promowania produktów takich jak miód, sery i potrawy regionalne. Wydarzenia kulinarne mogą stać się ważnym narzędziem promocji regionu.

- Fundusze unijne. Dostęp do finansowania rozwoju infrastruktury, szlaków turystycznych, cyfryzacji oferty turystycznej i wydarzeń kulturalnych może znacznie przyspieszyć rozwój regionu.

- Partnerstwa transgraniczne. Współpraca z Litwą i innymi sąsiednimi regionami może prowadzić do międzynarodowych projektów, takich jak wspólne szlaki wielokulturowe lub wydarzenia promujące wspólne dziedzictwo.

- Edukacja ekologiczna. Organizowanie warsztatów i wycieczek promujących ochronę przyrody i zrównoważony rozwój mogłoby przyciągnąć turystów zainteresowanych ekologią.

- Postęp technologiczny. Wprowadzenie aplikacji mobilnych, przewodników AR/VR i geocachingu może zwiększyć atrakcyjność regionu, zwłaszcza dla młodszych pokoleń.

Zagrożenia

- Degradacja środowiska, Nadmierny ruch turystyczny, niewłaściwe zachowanie odwiedzających lub brak odpowiednich przepisów mogą zaszkodzić wrażliwym ekosystemom Puszczy Knyszyńskiej i Doliny Narwi.

- Konkurencja ze strony bardziej rozpoznawalnych regionów. Bardziej popularne destynacje, takie jak Białowieża, mogą przyciągać turystów, utrudniając Zabłudowowi budowanie marki.

- Zmiana klimatu. Ekstremalne zjawiska pogodowe, takie jak susze, powodzie lub silne wiatry, mogą mieć wpływ na dostępność i bezpieczeństwo atrakcji.

- Brak długoterminowego zaangażowania ze strony lokalnych interesariuszy. Jeśli mieszkańcy i lokalne organizacje nie są zaangażowane w projekty turystyczne, ich rozwój może być utrudniony.

- Zagrożenie nadmierną komercjalizacją. Nadmierna standaryzacja oferty turystycznej może zniechęcić turystów poszukujących autentycznych wrażeń.

- Zmieniające się trendy w turystyce. W miarę pojawiania się nowych trendów, zdolność do szybkiego dostosowywania ofert będzie wymagała elastyczności i zasobów finansowych.

- Ryzyko pandemii i globalnych kryzysów. Wydarzenia takie jak pandemie, konflikty zbrojne lub wyzwania gospodarcze mogą ograniczyć ruch turystyczny. Konieczne jest zbudowanie elastycznej oferty dostosowanej do takich scenariuszy.

- Wyzwania związane z finansowaniem. Brak stabilnych źródeł finansowania rozwoju infrastruktury turystycznej może ograniczać ambitne plany inwestycyjne.

Koncepcja i propozycje rozwoju turystyki doświadczalnej

Zgodnie z analizą turystyki eksperymentalnej i biorąc pod uwagę najnowsze trendy na Litwie, w Polsce i za granicą, można stwierdzić, że gminy Pogoń i Zabłudów mają potencjał do tworzenia nowych produktów turystyki eksperymentalnej, a także do rozwijania istniejących. Przeprowadzona analiza SWOT wykazała, że na terenie gmin Pagėgiai i Zabłudów istnieją niewykorzystane zasoby turystyki eksperymentalnej, które po ocenie słabych stron i zagrożeń można odpowiednio wykorzystać. Biorąc pod uwagę wyniki analizy, proponuje się realizację prostych produktów turystyki eksperymentalnej, których przykłady przedstawiono w tej sekcji. Wybrane przykłady odzwierciedlają potencjał i możliwości rozwoju produktów w gminach Pagėgiai i Zabłudów. Biorąc pod uwagę istniejące potrzeby i możliwości, można je modyfikować.

Zaproponowane przykłady nie są trudne do zrealizowania i nie wymagają dużych nakładów. Pomyślna realizacja przedstawionych przykładów produktów lub stworzenie nowych prostych produktów turystyki eksperymentalnej zgodnie z przedstawioną koncepcją dostarczy doświadczenia i wiedzy, która pozwoli na wybór sprawdzonych pomysłów i sposobów ich realizacji, a także zachęci do podejmowania bardziej złożonych projektów. W trakcie przygotowywania opracowania doszło do współpracy pomiędzy partnerami z Polski i Litwy. Partnerstwo to doprowadziło do wniosku, że wdrożenie tzw. prostych produktów Experiential Tourism może zająć trzy lata. We wspomnianym okresie możliwa jest współpraca z partnerami z Polski i wspólne wdrażanie wybranych produktów.

Po trzech latach zdobywania doświadczenia i identyfikacji najlepiej sprawdzających się pomysłów, stworzone produkty mogą zostać połączone w celu stworzenia nowych złożonych i zintegrowanych produktów turystyki eksperymentalnej. Głównym koordynatorem tego procesu powinny być gminy Pagėgiai i Zabłudów, które organizowałyby tworzenie i wdrażanie produktów z udziałem instytucji edukacyjnych i kulturalnych, firm prywatnych, stowarzyszeń rozwijających działalność kulturalną, artystów, specjalistów i partnerów z Polski lub Litwy.

Wykorzystanie istniejących zasobów

Gminy Pagėgiai i Zabłudów są pełne zapierających dech w piersiach krajobrazów, te miejsca przyrodnicze mają już pewną infrastrukturę: szlaki, wieże widokowe, stoiska informacyjne. W rejonie Pagėgiai znajduje się wiele autentycznych obiektów dziedzictwa kulturowego, które różnią się od podobnych obiektów w pozostałej części Litwy, ponieważ Pagėgiai przez długi czas było częścią państwa pruskiego. A jeśli chodzi o Zabłudów, wyróżnia się on bogatą przyrodą, zabytkami kultury i dziedzictwa religijnego. Dlatego przy tworzeniu prostych produktów turystyki eksperymentalnej można wykorzystać istniejącą infrastrukturę i obiekty, co pozwoliłoby zaoszczędzić zasoby. Metoda ta gwarantuje efektywne wykorzystanie istniejących zasobów.

Rozwój kompetencji

Chociaż rozwój produktu może czasami wymagać zaangażowania ekspertów o wąskiej specjalizacji, lokalne społeczności mogą inicjować pomysły i ich wdrażanie. Różnorodne warsztaty rzemieślnicze, degustacje i edukacje powinny angażować członków społeczności w organizowanie działań lub oferowanie własnych usług.

Rosnący popyt

Tworzenie i realizacja nieskomplikowanych, ale oryginalnych produktów, które przyciągną turystów świadomie poszukujących turystyki doświadczalnej. Udane i atrakcyjne produkty byłyby reklamowane poprzez rekomendacje i portale społecznościowe, przyciągając w ten sposób nowych turystów. Pomyślne odtworzenie tego modelu pomogłoby dokładniej określić preferencje i oczekiwania turystów, a także stworzyłoby popyt, który stałby się bardzo ważny w przyszłym rozwoju złożonych produktów.

Zrównoważony rozwój i ochrona zasobów

Slow Tourism staje się coraz bardziej popularna na świecie, a tendencja ta przyczynia się do zrównoważonego rozwoju sektora turystycznego i zachowania zasobów dla przyszłych pokoleń. Rozwój turystyki doświadczalnej w gminach Pagėgiai i Zabłudów byłby zgodny z tymi trendami i chroniłby wrażliwe miejsca przyrodnicze i dziedzictwa przed zagrożeniem wyginięciem.

Podstawa do powstawania złożonych produktów turystycznych

Tworzenie prostych i nieskomplikowanych produktów turystycznych dałoby doświadczenie lokalnej społeczności, a biorąc pod uwagę doświadczenia turystów, można by poprawić infrastrukturę atrakcji turystycznych. Wszystko to może stać się dobrą podstawą do tworzenia bardziej złożonych produktów. Na przykład wydarzenie rekonstrukcji historycznej może stać się corocznym festiwalem, a degustacja potraw połączona z wykładem na temat potraw charakterystycznych dla Litwy Mniejszej i Polski, a także wydarzenie muzyki ludowej może stać się corocznym targiem z koncertem i wydarzeniami edukacyjnymi. Strategia tworzenia prostych produktów turystycznych, a następnie łączenia ich jest skuteczna i stosunkowo pozbawiona ryzyka. Jednocześnie pomaga powoli gromadzić doświadczenie i niezbędne kompetencje potrzebne do realizacji większych projektów.

Rozwój współpracy transgranicznej między Polską a Litwą

Sugestie obejmowały sposoby rozwijania współpracy transgranicznej z Litwą i Polską, w szczególności z gminą Pagėgiai i Zabłudów. Obejmowały one wymiany młodzieży, partnerstwa szkół, wspólne pakiety turystyczne, usługi posprzedażowe (np. spotkania online, wymianę pamiątek, generowanie pomysłów na nowe projekty UE) i inne. Propozycje koncentrowały się na powiązaniu produktu z ofertą turystyczną i zasobami Pagėgiai i Zabłudowa.

Przykłady nieskomplikowanych produktów turystycznych w gminach Pagėgiai i Zabłudów

W niniejszym paragrafie przedstawiono nieskomplikowane produkty turystyczne, które można zastosować w gminach Pagėgiai i Zabłudów. Każdej gminie zaproponowano dziesięć produktów, które zostały stworzone z uwzględnieniem istniejących zasobów i możliwości turystycznych. Dzięki współpracy transgranicznej przedstawione produkty turystyczne mogłyby zostać połączone.

I. Propozycje produktów turystycznych w gminie Pagėgiai

1. Warsztaty survivalowe dla dzieci i młodzieży - sztuka przetrwania w lesie

Survivalowe warsztaty przyrodnicze - wydarzenie trwające cały dzień, wprowadzające uczestników w umiejętności przetrwania. Poprzez praktyczne działania dzieci i młodzież uczą się, jak radzić sobie z pojawiającymi się wyzwaniami w środowisku leśnym, rozwijają pracę zespołową, kreatywne myślenie i pomysłowość.

Plan wydarzeń:

1. Przemówienie powitalne i wprowadzenie uczestników do survivalu w dziczy

Spotkanie rozpoczyna się od krótkiego wprowadzenia przez doświadczonych instruktorów. Uczestnicy dowiadują się czym jest survival na łonie natury, jakie są jego podstawowe zasady oraz jak przygotować się na sytuacje awaryjne.

2. Instalacja tymczasowego schronienia

Pod okiem instruktorów dzieci i młodzież uczą się budować schronienia z materiałów znalezionych w lesie, takich jak gałęzie, liście. Każda grupa tworzy swój własny „obóz". Uczestnicy nabywają umiejętności takich jak rozpoznawanie bezpiecznych miejsc do ustawienia schronienia, nauka budowania stabilnych konstrukcji i pracy w zespole. Odczuwają

również satysfakcję z budowania wszystkiego własnymi rękami i polegania na pracy zespołowej.

3. Podstawy rozpalania ogniska i gotowania posiłków w lesie

Uczestnicy dowiadują się, jak bezpiecznie rozpalić ogień za pomocą krzesiwa i jak gotować proste posiłki na ognisku. Poznają również zasady bezpieczeństwa przeciwpożarowego i zdobędą podstawowe umiejętności gotowania na świeżym powietrzu.

4. Nauka orientacji w terenie

Instruktorzy pokazują, jak nawigować w lesie za pomocą kompasu, mapy i naturalnych punktów orientacyjnych, takich jak słońce lub omszałe drzewa. Uczestnicy uczą się czytać mapę, korzystać z kompasu i rozpoznawać znaki w przyrodzie. Odkrywanie nowych metod orientacji w przyrodzie wywołuje uczucie ciekawości i osiągnięć.

5. Zakończenie dnia, dzielenie się wrażeniami przy ognisku

Na koniec dnia uczestnicy zbierają się przy wspólnym ognisku, by podzielić się wrażeniami. Instruktorzy wręczają wszystkim pamiątkowe odznaki i certyfikaty. Uczestnicy czują radość i dumę ze swoich osiągnięć, a także z ogólnego sukcesu grupy.

Doświadczenie zdobyte przez uczestników:

- wiedza na temat rozpalania ognia, budowania tymczasowego schronienia i gotowania jedzenia na łonie natury,

- orientacja przy użyciu mapy, kompasu i znaków w przyrodzie,

- podstawowe umiejętności przetrwania, takie jak wiązanie węzłów i zbieranie żywności.

Emocje uczestników:

- Poczucie ekscytacji i przygody podczas wykonywania zadań survivalowych na łonie natury,

- duma ze zdobycia nowych, praktycznych umiejętności,

- wzmocnienie więzi grupowych poprzez wspólne wyzwania.

2. Warsztaty tradycyjnego gotowania na Litwie Mniejszej

Ten warsztat kulinarny jest jak lekcja historii na temat codziennego życia mieszkańców Litwy Mniejszej. Uczestnicy poznają lokalne potrawy, o których być może nie słyszeli, takie jak „vofeliai" (gofry), „kuchenai" (placki, zwykle strudel), „schuppnis" (bułka na parze), „švarczupė" (czarna polewka). Zapoznają się z dziwnie brzmiącymi napojami „tija" (herbata) i „kafija" (kawa). Następnie poznają tajniki ich produkcji. Warsztaty mogą być poświęcone przygotowaniu jednego lub kilku dań.

Plan wydarzenia:

1. Wprowadzenie do kuchni Litwy Mniejszej

Zajęcia prowadzone są przez lokalnych ekspertów i praktyków kulinarnych, którzy opowiedzą o historii i znaczeniu tych potraw dla kultury Litwy Mniejszej.

2. Przykłady gotowych dań:

- „švarczupė" - przygotowanie składników zupy, gotowanie,

- „schuppnis" - gotowanie namoczonej fasoli i grochu, gotowanie smażonych warzyw i gęsi wraz z pozostałymi składnikami

- „gofry" - nauka przygotowywania ciasta, pieczenie,

- „kafija" - przygotowanie i gotowanie korzeni cykorii, żołędzi dębu, jęczmienia, marchwi.

3. Degustacja i podsumowanie

Następnie uczestnicy degustują przygotowane potrawy i zabierają przepisy do domu na pamiątkę, która służy również jako przypomnienie, że te same posiłki można przygotować we własnej kuchni.

Umiejętności zdobyte przez uczestników:

- podstawy przygotowywania tradycyjnych potraw,

- podstawy tradycyjnego przygotowywania napojów,

- znajomość tradycyjnych przepisów regionu Litwy Mniejszej.

Emocje uczestników:

- duma ze zdobycia nowych umiejętności,

- radość z gotowania i degustacji przygotowanych potraw,

- poczucie więzi z kulturą regionalną i innymi uczestnikami.

3. Obóz archeologiczny

Obóz ten pozwala uczestnikom zanurzyć się w zawodzie archeologa na specjalnie przygotowanym symulowanym stanowisku badawczym, w którym ukryte są repliki artefaktów charakterystycznych dla regionu.

Uczestnicy poznają tajniki pracy archeologa oraz zdobywają wiedzę i zrozumienie historii regionu.

Plan wydarzenia

1. Krótki wykład na temat archeologii:

- metody wykopalisk i rola archeologa,

- prezentacja przykładów badań archeologicznych w gminie Pagėgiai,

- prezentacja znalezisk archeologicznych charakterystycznych dla regionu.

2. Część praktyczna - wykopaliska:

- podziel uczestników na zespoły,

- przedstawienie narzędzi (szpatułki, wykrywacze metali, przyrządy pomiarowe) i nauczenie ich posługiwania się nimi

- poszukiwanie kopii ukrytych artefaktów,

- identyfikacja odkrytych znalezisk i ich znaczenia dla historii regionu.

3. Podsumowanie:

- prezentacja znalezisk każdego zespołu,

- wręczenie certyfikatów „młodym archeologom”

- grupowe zdjęcie uczestników.

Zdobyte umiejętności przez uczestników:

- znajomość i posługiwanie się narzędziami archeologicznymi,

- znajomość artefaktów,

- zrozumienie procesu badawczego,

- zrozumienie wartości artefaktów i przedmiotów archeologicznych.

Emocje uczestników:

- ekscytacja i zapał w poszukiwaniu i odkrywaniu „skarbów”,

- satysfakcja z pracy zespołowej,

- duma z samodzielnego znajdowania i identyfikowania znalezisk.

4. Konkurs poetycki im. Algimantasa Mackusa

Konkurs dla poetów amatorów i profesjonalistów, zachęcający do tworzenia utworów.

Plan wydarzeń:

1. Przygotowanie:

- ogłoszenie konkursu na stronach internetowych i w lokalnych mediach,

- prezentacja prac uczestników,

- obrady jury - wyłonienie zwycięzców.

2. Wielki finał:

- prezentacja biografii Algimantasa Mackusa,

- recytacja wierszy przez autorów lub aktorów,

- ceremonia wręczenia nagród (np. dyplomów, publikacji wierszy zwycięzców),

- interakcja między uczestnikami i organizatorami przy napojach i przekąskach.

Zdobyte umiejętności przez uczestników:

- rozwój umiejętności literackich i tworzenie nowych tekstów,

- wyrażanie emocji poprzez poezję i aktualizację regionu.

Emocje uczestników:

- satysfakcja z tworzenia i prezentowania swoich prac,

-emocje związane z rywalizacją,

- poczucie dumy z wyróżnienia i nagrody.

5. Seminarium Vydūnas na temat zdrowego stylu życia „Zdrowie. Młodość. Piękno”

Seminarium poświęcone jest zdrowemu stylowi życia, odżywianiu i poznaniu fenomenu Vydūnas.

Plan wydarzenia :

1. Przygotowanie:

- ogłoszenie o planowanym seminarium na stronach internetowych i w lokalnych mediach,

- zaproszenia do udziału w seminarium są wysyłane do naukowców, ekspertów w dziedzinie zdrowego stylu życia i osób publicznych,

- streszczenia prezentacji przyszłych uczestników i przemyślenia na temat Vydūnas są publikowane w Internecie,

- rejestracja uczestników.

2. Prezentacje:

- przemówienie wprowadzające i prezentacja biografii Vydūnasa,

- przedstawienie prezentacji,

- komunikacja między uczestnikami, gośćmi i organizatorami podczas przerw kawowych.

3. Warsztaty kulinarne:

- przygotowanie potraw w oparciu o porady i przepisy Vydūnasa,

- degustacja potraw,

- degustacja potraw, dyskusja i podsumowanie.

Zdobyte umiejętności przez uczestników i gości:

- rozwój umiejętności uczestników w zakresie wystąpień publicznych,

- goście wydarzenia zdobywają nową wiedzę na temat zdrowego stylu życia, słuchając prezentacji,

- uczestnicy wydarzenia zdobywają praktyczną wiedzę na temat przygotowywania zdrowej żywności podczas warsztatów.

Emocje uczestników i gości:

- satysfakcja uczestników z zaprezentowania swoich pomysłów,

- satysfakcja gości ze zdobycia nowej wiedzy bezpośrednio od ekspertów w swoich dziedzinach,

- radość ze wspólnego gotowania zdrowych potraw i ich degustacji,

- poczucie więzi z kulturą regionalną oraz innymi uczestnikami i gośćmi.

6. Warsztaty malarskie

Plenerowe warsztaty malarskie, które mogą odbywać się w różnych miejscach: w Parku Regionalnym Rambynas lub w pobliżu opuszczonych kościołów (Plaškiai), innych starych budynków odzwierciedlających historię Litwy Mniejszej. Uczestnicy rozwijają swoje umiejętności malarskie pod okiem profesjonalnych lub lokalnych artystów.

Plan wydarzenia:

1. Wprowadzenie:

- krótki wykład na temat technik malarskich i inspiracji, które można czerpać z lokalnego krajobrazu i historycznych budynków,

- przykłady wyboru tematu i komponowania rysunków.

2. Część praktyczna:

- malowanie wybranych pejzaży i budynków pod okiem instruktora,

- indywidualne konsultacje z artystami.

3. Wystawa i podsumowanie:

- prezentacja wykonanych prac na wystawie poplenerowej,

- wręczenie listów honorowych,

- sesja zdjęciowa uczestników z ich pracami.

Zdobycie umiejętności przez uczestników:

- techniki szkicowania i malowania w plenerze,

- obserwacja otoczenia i wychwytywanie szczegółów w pracach plastycznych,

- posługiwanie się narzędziami rysunkowymi,

- tworzenie kompozycji malarskiej.

Emocje uczestników:

- relaks i spokój w naturalnym środowisku,

- radość z tworzenia niepowtarzalnych dzieł sztuki,

- satysfakcja z uchwycenia piękna lokalnego krajobrazu i architektury.

7. Żegluga przez Niemen

Żegluga łodzią przez Niemen na trasie Niemen i ujście rzeki Jūras - Panemunė. Na łodzi uczestnicy wysłuchają opowieści o żegludze po Niemnie kilkaset lat temu, będą podziwiać okolicę i wezmą udział w improwizowanej zabawie.

Plan wydarzenia:

1. Przemówienie powitalne i wprowadzenie uczestników na trasę: Spotkanie rozpoczyna się krótkim wprowadzeniem przez doświadczonych instruktorów. Uczestnicy poznają subtelności nawigacji po rzece i słuchają instrukcji bezpieczeństwa.

2. Żeglowanie: Pod okiem instruktorów uczestnicy płyną wzdłuż Niemna obok wzgórza Rambynas w kierunku Panemunė i słuchają opowieści o historii żeglugi na Niemnie w ciągu ostatnich kilkuset lat, słyszą różne legendy i podziwiają okolicę.

3. Zabawa improwizowana: Po wysłuchaniu opowieści uczestnicy zostają podzieleni na dwie drużyny. Opierając się na motywach książki Vladislovasa Sirokomlė „Niemen od źródeł do ujścia", jeden zespół wciela się w rolę kupców przewożących zboże na sprzedaż do Królewca, a drugi w pruskich celników[73].

73 Sirokomlė Vladislovas. Niemen od źródeł do ujścia. Wilno, 2020.

4. Zakończenie dnia i jego podsumowanie przy ognisku: Na koniec dnia uczestnicy cumują swoje łodzie i zbierają się przy wspólnym ognisku, by podzielić się wrażeniami. Instruktorzy wręczają wszystkim pamiątkowe odznaki i certyfikaty. Uczestnicy czują radość i dumę ze swoich osiągnięć, a także z ogólnego zwycięstwa grupy.

Zdobyte umiejętności przez uczestników:

- znajomość krajobrazu przez pryzmat żeglarzy rzecznych,

- nawigacja łodzią po rzece, cumowanie,

- znajomość historii żeglugi na Niemnie.

Emocje uczestników:

- poczucie przygody podczas zabawy w żeglarzy rzecznych i celników,

- duma ze zdobycia nowych umiejętności,

- wzmocnienie więzi grupowych poprzez wspólne wyzwania.

8. Wycieczka rowerowa po Litwie Mniejszej

Podczas wycieczki aktywna turystyka rowerowa połączona jest z poznawaniem środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego regionu.

Plan imprezy:

1. Powitanie i wprowadzenie uczestników na trasę

Spotkanie rozpoczyna się od przedstawienia przewodników, którzy opisują nadchodzącą trasę i przedstawiają zasady bezpiecznej jazdy na rowerze.

2. Przebieg trasy

Prowadzeni przez przewodników uczestnicy pokonują krótką trasę (około 20-25 km) z Wilkiszek w kierunku Jodły Czarownic i dalej obok wież widokowych Parku Regionalnego Rambynas do cmentarza Bitėnai i wzgórza Rambynas. W przypadku bardziej aktywnej turystyki

wycieczkę można przedłużyć do Panemunė i Mostu Królowej Luizy i zakończyć w Pagėgiai (40-45 km). Możliwe są również inne warianty trasy.

3. Lekcja lokalnej historii i poszukiwanie skarbów

Uczestnicy regularnie zatrzymują się, aby podziwiać przyrodę, posłuchać opowieści w historycznych miejscach i wziąć udział w quizie z pytaniami związanymi z historią regionu. Poszukują również ukrytych skarbów (geocaching).

4. Koniec dnia i jego podsumowanie

Na zakończenie wycieczki uczestnicy dzielą się wrażeniami przy wspólnym stole. Każdy dzieli się odkrytymi skarbami. Instruktorzy podliczają punkty uczestników i wręczają wszystkim pamiątkowe odznaki i certyfikaty.

Zdobyte umiejętności przez uczestników:

- Poznawanie przyrody i historii podczas jazdy na rowerze po różnych obiektach i odpowiadanie na pytania quizowe,

- Lepsze zrozumienie, jak długo trwały podróże kilkaset lat temu, kiedy nie było samochodów, pociągów ani samolotów.

Emocje uczestników:

- Poczucie przygody podczas poszukiwania skarbów i odkrywania nieznanych obiektów przyrodniczych i historycznych,

- Duma po pokonaniu długiego dystansu na rowerze,

- Wzmocnienie więzi grupowych poprzez wspólne wyzwania.

9. Szkoła dialektu litewskiego

Lekcja edukacyjna mająca na celu zapoznanie uczestników z dialektem litewskim i nauczenie jego podstaw.

Plan wydarzenia:

1. Powitanie i przygotowanie:

- prezentacja dialektu litewskiego i jego historii.

2. Lekcja:

- oglądanie mediów ludzi mówiących dialektem,

- nauka słów dialektu,

- konstruowanie dialogów między uczestnikami i konkurs na najpiękniejszy dialog.

Zdobyte umiejętności przez uczestników:

- nowa wiedza na temat dialektu Litwy Mniejszej,

- podstawy praktycznych umiejętności mówienia,

- przezwyciężenie strachu przed wystąpieniami publicznymi.

Emocje uczestników:

- Zaspokajanie ciekawości poprzez zdobywanie nowej wiedzy,

- Wzmocnienie więzi grupowych poprzez wspólną naukę,

- Entuzjazm wywołany rywalizacją.

10. Rekonstrukcja historyczna epoki napoleońskiej

Wydarzenie poświęcone jest rocznicy podpisania pokoju w Tylży w 1807 roku. Wezmą w nim udział zaproszeni uczestnicy - kluby rekonstrukcji historycznej, którzy w żywy sposób przekażą historię poprzez mundury wojskowe, broń, stroje cywilne i przedmioty gospodarstwa domowego z początku XIX wieku, a także zaproszeni aktorzy. Widzowie wydarzenia będą mogli dotknąć i wypróbować narzędzia i broń rekonstruktorów.

Plan wydarzeń:

1. Wprowadzenie do rozpoczęcia imprezy

Przed rozpoczęciem imprezy na świeżym powietrzu dla uczestników zostaje zorganizowany obóz - biwak, na którym zbierają się kluby rekonstruujące armie pruską, francuską i rosyjską. Przygotowywane jest jedzenie, maszerujący organizują targ z jedzeniem, napojami i pamiątkami, uczestnicy - żołnierze maszerują, a jednocześnie komunikują się z widzami.

2. Uroczyste otwarcie imprezy

Na początku wydarzenia wypowiadane są słowa powitania, historycy przedstawiają przegląd i ocenę epoki napoleońskiej, a publiczności przypomina się o dalszym przebiegu wydarzenia.

3. Część ceremonialna wydarzenia

Aktorzy odgrywający głowy państw - Napoleona, Aleksandra I, królową Ludwikę i Fryderyka Wilhelma III - odtwarzają podpisanie pokoju. Towarzyszące im pułki żołnierzy oddają salwy i wykonują manewry na otwartym polu. Publiczność wydarzenia bierze udział w konkursach i otrzymuje nagrody.

4. Część doświadczalna wydarzenia

Jedzenie przygotowane w wojskowej kuchni polowej według przepisów z początku XIX wieku (francuska zupa cebulowa) jest rozdawane wszystkim zainteresowanym widzom do degustacji. Następnie widzowie mogą wypróbować żołnierską broń i narzędzia gospodarstwa domowego. Wydzielona jest przestrzeń, w której przedstawiciele uczestników opowiadają widzom o wojnie tamtych czasów i jej rekonstrukcji.

Zdobyte umiejętności przez uczestników:

- doświadczalne poznawanie historii poprzez wzrok, dźwięk, dotyk, zapach i smak.

Emocje uczestników i widzów:

- wrażenia estetyczne podczas oglądania na żywo umundurowanych żołnierzy z czasów historycznych,

- adrenalina podczas słuchania komend dowódców, wystrzałów z muszkietów i armat,

- radość z nauki podczas dotykania starożytnych muszkietów i narzędzi, które do tej pory można było zobaczyć tylko na filmach,

- satysfakcja z jedzenia pachnących potraw na świeżym powietrzu.

II. Propozycje produktów turystycznych w Gminie Zabłudów

1. „Narew pod wodą” - odkrywanie tajemnic rzeki Narew

Istotą tej oferty jest nurkowanie w Narwi. Uczestnicy spotykają się w przyjaznej atmosferze, witani przez zespół doświadczonych instruktorów, którzy krok po kroku wprowadzają ich w świat nurkowania. Wcześniejsze doświadczenie nie jest wymagane - wszystko, co niezbędne, jest zapewnione: profesjonalny sprzęt, opieka i pełne wsparcie.

Plan wydarzenia:

1. Przygotowanie

Najpierw krótkie wprowadzenie - jak działa sprzęt, jak oddychać pod wodą i jak poruszać się w płetwach. To zupełnie naturalne, bo dla wielu to pierwsza taka przygoda.

Otoczona szumem wody i śpiewem ptaków rzeka zdaje się zapraszać do odkrywania jej ukrytego świata.

2. Nurkowanie

Chwilę później wszyscy się zanurzają. Pierwsze oddechy pod wodą są pełne emocji - to jak wejście w zupełnie inną rzeczywistość. Cisza panująca pod wodą jest kojąca, a jednocześnie ekscytująca.

Każdy ruch wydaje się magiczny, a otaczający świat niemal nierealny. W nurcie rzeki można dostrzec kołyszącą się roślinność, małe rybki przemykające wśród wodnych traw i tajemnicze formacje na dnie rzeki. To odkrywanie Narwi z zupełnie nowej perspektywy.

3. Ognisko i podlaskie przysmaki

Po wynurzeniu na uczestników czeka ciepły koc i miejsce przy ognisku. Rozpoczyna się druga część wydarzenia - wieczór z regionalnymi przysmakami. W powietrzu unosi się aromat podlaskiej kuchni: kiełbasek pieczonych na ognisku, serów, chleba na zakwasie i lokalnego miodu. Wszyscy dzielą się wrażeniami - opowiadają o tym, co widzieli pod wodą, wymieniają się emocjami.

Śmiech i rozmowy wypełniają przestrzeń, a rzeka, teraz spokojna i cicha, wydaje się słuchać tych opowieści.

Wydarzenie kończy się późnym wieczorem, gdy dogasa ostatni żar ogniska. Choć zmęczeni, uczestnicy wracają do domów z wyjątkowymi wspomnieniami - poczuciem, że przez chwilę byli częścią czegoś wyjątkowego, czegoś, co można znaleźć tylko tutaj, nad Narwią.

Umiejętności nabyte przez uczestników:

- podstawy nurkowania, w tym posługiwanie się sprzętem nurkowym,

- umiejętność bezpiecznego poruszania się pod wodą,

- obserwacja i identyfikacja fauny i flory rzeki.

Emocje uczestników:

- emocje związane z pierwszymi oddechami pod wodą,

- zachwyt nad podwodnym światem Narwi,

- satysfakcja z odkrywania nowych umiejętności.

2. Ścieżka historyczna „Śladami historii" - podróż w przeszłość Podlasia

Ten dzień to wyjątkowa podróż w czasie, gdzie każdy krok przybliża do odkrywania historii i tajemnic Podlasia. Szlak „Śladami historii" prowadzi przez kluczowe miejsca, w których nowoczesność spotyka się z dziedzictwem minionych czasów. Dzięki tablicom informacyjnym, rekonstrukcjom i opowieściom uczestnicy mogą doświadczyć, jak wyglądało dawne życie i zrozumieć znaczenie tych miejsc dla lokalnej kultury i historii.

Zarys trasy i wybrane miejsca na szlaku

1. Rynek w Zabłudowie

Tablica informacyjna przedstawi historię miasta i jego znaczenie na przestrzeni wieków. Pokazany zostanie również układ urbanistyczny, istniejący od nadania praw miejskich w XVI wieku, a także archiwalne zdjęcia przedstawiające rynek z drewnianą zabudową i zabytkami (np. Pomnik Bohaterów Ziemi Zabłudowskiej). Spacerując po rynku turyści mogą wyobrazić

sobie dawny gwar, targowiska i codzienne życie mieszkańców.

2. Dawny budynek synagogi w Zabłudowie

Tablica informacyjna będzie opisywać zniszczoną w czasie II wojny światowej drewnianą synagogę, jedną z najstarszych w regionie, wraz z archiwalnymi zdjęciami i informacjami o społeczności żydowskiej, która odgrywała znaczącą rolę w życiu miasta. Pozwoli to odwiedzającym zastanowić się nad dziedzictwem kulturowym i tragicznym losem dawnej społeczności.

3. Dolina Narwi

Tablica może zawierać informacje o historii przyrodniczej i osadniczej doliny rzeki. Będzie przedstawiać życie dawnych mieszkańców, którzy wykorzystywali zasoby rzeki - rybołówstwo, handel, żeglugę. Wywoła to zachwyt nad pięknem przyrody i świadomość wśród turystów, że tereny te były świadkami historii tysięcy ludzi.

4. Cerkwie i kapliczki prawosławne (np. w Rybołach i Zwierkach)

Tablica informacyjna zawierać będzie znaczenie drewnianej architektury sakralnej, opis typowych elementów cerkwi oraz ich rolę w lokalnej społeczności. Dodatkowo archiwalne zdjęcia z procesji i uroczystości religijnych. Wzbudzi to zachwyt turystów nad pięknem architektury i duchowym dziedzictwem regionu.

5. Park dworski w Zabłudowie

Tablica informacyjna może zawierać historię dawnej rezydencji Radziwiłłów: dworu i otaczających go zabudowań, parku i jego przekształcenia z ogrodu barokowego w park krajobrazowy. Dodatkowo może zawierać informacje o ważnych postaciach związanych z dworem i znaczących wydarzeniach, np. powstaniu listopadowym. Turyści mogą wyobrazić sobie życie we dworze - od eleganckich balów po codzienne obowiązki szlachty.

Co czeka na turystów na szlaku:

- odkrywanie historii - każda tablica informacyjna to okno do przeszłości - zdjęcia, mapy i ciekawostki pomagają lepiej zrozumieć dawny styl życia w regionie,

- interakcja z miejscem - kody QR na tablicach zapewniają dostęp do dodatkowych treści, takich jak rekonstrukcje 3D obiektów czy nagrania z relacjami mieszkańców,

- chwile refleksji - odwiedzanie miejsc pamięci, takich jak dawna synagoga, daje możliwość kontemplacji i głębszego spojrzenia na historię regionu.

Dodatkowe atrakcje:

- wycieczki z przewodnikiem - pasjonaci lokalnej historii uraczą turystów opowieściami o niezwykłych postaciach i wydarzeniach związanych z Zabłudowem,

- warsztaty kreatywne - dla dzieci i dorosłych - np. nauka pisania piórem, tworzenie makiet dawnych budynków,

- degustacja lokalnych przysmaków - na końcu szlaku turyści mogą spróbować tradycyjnych podlaskich potraw, takich jak pierogi, sękacz czy chleb na zakwasie.

Spacerując śladami historii, turyści nie tylko odkrywają zapomniane historie, ale także budują więź z miejscem i jego przeszłością. Taka podróż w czasie daje poczucie uczestnictwa w czymś większym, co trwa od wieków. To okazja do przeżycia autentycznych chwil, które na długo pozostaną w pamięci.

Umiejętności nabyte przez uczestników:

- poszerzenie wiedzy na temat historii i kultury Podlasia,

- umiejętność interpretacji map historycznych i tablic informacyjnych

- poznanie lokalnych legend i tradycji.

Emocje uczestników:

- fascynacja odkrywaniem historii i wydarzeń z przeszłości,

- poczucie podróży w czasie dzięki rekonstrukcjom i narracjom,

- satysfakcja z osobistego kontaktu z miejscami o znaczeniu historycznym.

3. Ziołoterapia w Narwi

Ziołoterapia Narwiańska to wydarzenie łączące kontakt z naturą, zdobywanie wiedzy o ziołach oraz relaks w harmonii z otoczeniem Doliny Narwi. Program składa się z trzech głównych elementów: spaceru botanicznego, warsztatów przygotowywania ziół oraz kąpieli z aromaterapią. Każda z tych aktywności ma za zadanie dostarczyć uczestnikom cennych doświadczeń i wprowadzić ich w świat naturalnej terapii i regeneracji.

Plan wydarzeń:

1. Spacer botaniczny

Wydarzenie rozpoczyna się spacerem po Dolinie Narwi pod okiem lokalnego zielarza. Wyposażeni w koszyki i nożyczki uczestnicy poznają różne rodzaje ziół, takie jak mięta, dziurawiec, krwawnik czy tymianek.

Spacer obejmuje:

- naukę rozpoznawania ziół po zapachu, wyglądzie i dotyku,

- informacje na temat ich właściwości leczniczych i zastosowania zarówno w kuchni, jak i medycynie naturalnej,

- zbieranie wybranych roślin do późniejszego wykorzystania.

Spacer odbywa się w spokojnej okolicy, pozwalając uczestnikom cieszyć się ciszą natury, jednocześnie zdobywając wiedzę i zbierając materiały na kolejne warsztaty.

2. Warsztaty przygotowywania ziół

Po spacerze uczestnicy biorą udział w warsztatach, podczas których wykorzystują zebrane zioła do tworzenia własnych produktów.

Warsztaty obejmują:

- naukę suszenia i przechowywania ziół,

- przygotowywanie mieszanek na herbatki, saszetki zapachowe, sole do kąpieli i olejki ziołowe,

- praktyczne porady dotyczące codziennego stosowania ziół w domowej pielęgnacji i zdrowiu.

Każdy uczestnik wykorzystuje zebrane zioła do ręcznego wytwarzania produktów, które zabiera do domu na pamiątkę. Zajęcia zachęcają do kreatywności i pomagają uczestnikom lepiej zrozumieć, jak korzystać z darów natury.

3. Kąpiel i aromaterapia

Pod koniec dnia uczestnicy mają możliwość skorzystania z ziołowych kąpieli w drewnianych wannach. Przygotowane podczas warsztatów mieszanki aromatyczne dodawane są do gorącej wody, wzbogacając kąpiel o relaksujące właściwości ziół. Dodatkowymi elementami tej części wydarzenia mogą być m.in:

- inhalacje z wykorzystaniem olejków eterycznych,

- sesje medytacyjne na świeżym powietrzu,

- strefa relaksu w otoczeniu przyrody.

Kąpiele i aromaterapia pozwalają uczestnikom w pełni zrelaksować się i zregenerować zarówno ciało, jak i umysł.

Wydarzenie kończy się degustacją ziołowych naparów i lokalnych przysmaków, takich jak świeży miód, chleb na zakwasie i regionalne wypieki. To czas na podsumowanie dnia, wymianę doświadczeń i spokojne zakończenie dnia pełnego wrażeń, a wszystko to w otoczeniu przyrody.

Wszystkie materiały potrzebne do warsztatów oraz sprzęt do kąpieli ziołowych są zapewnione w ramach wydarzenia. Wszystkie zajęcia odbywają się w małych grupach, co zapewnia kameralną atmosferę i komfort uczestników.

Ziołolecznictwo Narew to oferta skierowana do osób poszukujących nie tylko wiedzy, ale także relaksu i kontaktu z naturą w jednym z najpiękniejszych zakątków Podlasia.

Umiejętności nabywane przez uczestników:

- rozpoznawanie i zbiór lokalnych ziół,

- tworzenie naparów, maści i kosmetyków na bazie ziół,

- aromaterapia i jej wpływ na zdrowie i samopoczucie.

Emocje uczestników:

- wyciszenie i relaks w kontakcie z naturą,

- fascynacja naturalnymi właściwościami leczniczymi ziół,

- satysfakcja z własnoręcznego tworzenia produktów.

4. Warsztaty survivalowe dla dzieci i młodzieży - sztuka przetrwania w lesie

Warsztaty survivalowe to całodniowe wydarzenie, które wprowadza uczestników w fascynujący świat umiejętności przetrwania. Poprzez praktyczne ćwiczenia dzieci i młodzież uczą się, jak radzić sobie w środowisku leśnym, jednocześnie rozwijając pracę zespołową, kreatywne myślenie i zaradność.

Plan wydarzeń :

1. Powitanie i wprowadzenie do survivalu

Spotkanie rozpoczyna się od krótkiego wprowadzenia przez doświadczonych instruktorów. Uczestnicy dowiadują się, czym jest survival, jakie są jego podstawowe zasady i jak przygotować się na sytuacje awaryjne.

2. Budowa schronienia

Pod okiem instruktorów dzieci i młodzież uczą się budować schronienia z dostępnych w lesie materiałów, takich jak gałęzie, liście czy liny. Każda grupa buduje swój własny „obóz”. Uczestnicy zdobywają umiejętności takie jak rozpoznawanie bezpiecznych miejsc na schronienie, budowanie stabilnych konstrukcji i praca zespołowa. Ponadto czują ekscytację związaną z własnoręcznym budowaniem czegoś i satysfakcję z pracy zespołu.

3. Rozpalanie ognia i podstawy gotowania w lesie

Uczestnicy dowiadują się, jak bezpiecznie rozpalić ognisko za pomocą podpałki i jak przygotować proste posiłki nad ogniem. Poznają zasady bezpieczeństwa przeciwpożarowego i podstawy gotowania na świeżym powietrzu. Zwłaszcza młodsi uczestnicy będą zachwyceni pierwszymi iskrami i dumni z samodzielnego rozpalenia ognia.

4. Nauka poruszania się w terenie

Przewodnik pokazuje, jak poruszać się po lesie za pomocą kompasu, mapy i naturalnych wskaźników, takich jak słońce czy mech. Uczestnicy uczą się czytać mapę, korzystać z kompasu i rozpoznawać znaki w przyrodzie. Wzbudza to ciekawość i poczucie spełnienia w odkrywaniu metod nawigacji.

5. Podsumowanie dnia przy ognisku

Na zakończenie uczestnicy zbierają się przy wspólnym ognisku, aby podzielić się swoimi doświadczeniami i otrzymać pamiątkowe certyfikaty. Czują radość ze swoich osiągnięć, więzi w grupie i poczucie przynależności.

Umiejętności nabyte przez uczestników:

- rozpalanie ognia, budowanie schronienia i pozyskiwanie wody,

- orientacja w terenie przy użyciu mapy, kompasu i znaków naturalnych,

- podstawowe umiejętności przetrwania, takie jak wiązanie węzłów i zbieranie żywności.

Emocje uczestników:

- ekscytacja i poczucie przygody podczas wykonywania zadań survivalowych,

- duma ze zdobycia nowych, praktycznych umiejętności,

- wzmocnienie więzi grupowych dzięki wspólnym wyzwaniom.

5. Warsztaty tradycyjnego podlaskiego gotowania

Warsztaty kulinarne to podróż do serca podlaskiej tradycji. Uczestnicy odkrywają tajniki przygotowywania lokalnych specjałów, takich jak chleb na zakwasie, babka ziemniaczana, pierogi czy sękacz. Warsztaty mogą skupiać się na jednej lub kilku potrawach.

Plan wydarzenia:

1. Wprowadzenie do kuchni regionalnej

Sesja prowadzona jest przez lokalnych kucharzy domowych i mistrzów kulinarnych, którzy omawiają historię tych potraw i ich znaczenie w kulturze Podlasia.

2. Przykłady przygotowywanych potraw:

- chleb na zakwasie - nauka wyrabiania ciasta, formowania bochenków i pieczenia w piekarniku,

- babka ziemniaczana - wybór i tarcie ziemniaków, przyprawianie i pieczenie,

- pierogi - przygotowanie ciasta i tradycyjnych nadzień (kapusta, mięso, grzyby),

- sękacz. - Omówienie techniki pieczenia na otwartym ogniu.

3. Degustacja i podsumowanie

Po zakończeniu warsztatów uczestnicy degustują przygotowane potrawy i zabierają przepisy na pamiątkę do wykorzystania we własnych kuchniach.

Umiejętności nabyte przez uczestników:

- podstawy tradycyjnego gotowania,

- techniki ręcznego wyrabiania ciasta,

- znajomość tradycyjnych podlaskich przepisów.

6. Warsztaty archeologiczne

Warsztaty te pozwalają uczestnikom wcielić się w rolę archeologów, odkrywając zakopane repliki artefaktów na specjalnie przygotowanym terenie. Uczestnicy poznają tajniki pracy archeologa i zyskują wgląd w historię regionu.

Plan wydarzenia:

1. Krótki wykład na temat archeologii:

- metody wykopalisk i rola archeologa,

- uwarunkowania prawne i legalizacja poszukiwań,

- prezentacja lokalnych znalezisk archeologicznych.

2. Część praktyczna - wykopaliska:

- podział uczestników na zespoły,

- rozdanie narzędzi (kielnie, pędzle, sita) i instrukcja ich użycia,

- poszukiwanie zakopanych replik artefaktów,

- analiza i identyfikacja znalezionych przedmiotów.

3. Podsumowanie:

- prezentacja znalezisk przez poszczególne zespoły,

- wręczenie certyfikatów „młodym archeologom”.

- grupowe zdjęcie uczestników.

Umiejętności nabyte przez uczestników:

- posługiwanie się narzędziami archeologicznymi (kielnie, pędzle, sita),

- umiejętność analizy i identyfikacji artefaktów,

- zrozumienie procesu wykopalisk i ich historycznego znaczenia,

7. Karaoke pieśni ludowych

Grupowe śpiewanie tradycyjnych pieśni ludowych przy akompaniamencie kapel ludowych. Uczestnicy mają okazję zapoznać się z kulturą muzyczną regionu Podlasia.

Plan imprezy :

1. Powitanie i przygotowanie:

- wprowadzenie przez lokalną kapelę ludową,

- prezentacja pieśni i ich historii.

2. Segment karaoke:

- występy uczestników z tekstem wyświetlanym na ekranie,

- akompaniament zespołu muzycznego,

- występ lokalnego zespołu prezentującego profesjonalne wykonania piosenek.

3. Konkurs i zakończenie:

- konkurs na najlepszy występ karaoke z nagrodami (np. produkty regionalne),

- wspólne śpiewanie jednej piosenki przez wszystkich uczestników.

Umiejętności nabyte przez uczestników:

- ćwiczenie emisji głosu i interpretacji pieśni ludowych,

- poznanie tradycyjnej muzyki i tekstów z Podlasia,

- pokonywanie tremy podczas występów publicznych.

Emocje uczestników:

- radość i rozluźnienie podczas grupowego śpiewania,

- entuzjazm wywołany rywalizacją,

- silniejsze więzi z innymi uczestnikami dzięki wspólnej zabawie.

8. Międzynarodowy Konkurs Poetycki im. Franciszka Karpińskiego

Konkurs dla poetów amatorów i profesjonalistów, zachęcający do tworzenia utworów inspirowanych regionem Podlasia. Wielki finał obejmuje recital nagrodzonych wierszy.

Plan wydarzenia:

1. Przygotowania:

- ogłoszenie konkursu na stronach internetowych i w lokalnych mediach,

- nadsyłanie prac przez uczestników,

- obrady jury - wyłonienie zwycięzców.

2. Wielki finał:

- prezentacja biografii Franciszka Karpińskiego,

- recytacja wyróżnionych wierszy przez autorów lub aktorów,

- wręczenie nagród (np. dyplomów, publikacji wierszy laureatów),

- poczęstunek lokalnymi specjałami i networking.

Umiejętności nabyte przez uczestników:

- rozwijanie umiejętności literackich i pracy nad tekstem poetyckim

- poznanie zasad stylu i rytmu w poezji,

- wyrażanie emocji i opisywanie piękna regionu poprzez poezję.

Emocje uczestników:

- spełnienie i satysfakcja z tworzenia i prezentowania własnych utworów,

- emocje związane z rywalizacją,

- poczucie dumy z otrzymanych nagród i pochwał.

9. Warsztaty malarskie

Plenerowe warsztaty malarskie w scenerii Puszczy Knyszyńskiej lub Doliny Narwi.

Uczestnicy rozwijają swoje umiejętności malarskie pod okiem lokalnych artystów.

Plan wydarzeń:

1. Wprowadzenie:

- krótki wykład na temat technik malarskich i inspiracji zaczerpniętych z lokalnego krajobrazu,

- przykłady wyboru tematu i komponowania obrazu.

2. Część praktyczna:

- malowanie wybranych pejzaży pod okiem instruktora,

- indywidualne konsultacje z artystami.

3. Wystawa i podsumowanie:

- prezentacja gotowych prac na wystawie poplenerowej,

- wręczenie pamiątkowych certyfikatów,

- sesja zdjęciowa uczestników z ich pracami.

Umiejętności nabyte przez uczestników:

- techniki szkicowania i malowania w plenerze,

- obserwacja przyrody i uchwycenie jej szczegółów w pracach plastycznych,

- posługiwanie się narzędziami malarskimi (pędzle, farby),

- budowanie kompozycji obrazu.

Emocje uczestników:

- relaks i wyciszenie w otoczeniu przyrody,

- radość z tworzenia niepowtarzalnych dzieł sztuki,

- satysfakcja z uchwycenia piękna lokalnego krajobrazu.

10. „Śladami dawnych mieszkańców” - Spokojna podróż śladami przeszłości

przeszłości

Ten produkt turystyczny to spacer pełen refleksji nad losami minionych pokoleń.

Uczestnicy odwiedzają zabytkowe cmentarze, miejsca pochówku i pomniki, aby poznać historię tych, którzy odeszli i zastanowić się nad przemijalnością życia.

Plan wydarzenia:

1. Wprowadzenie i spotkanie z przewodnikiem:

- krótki przegląd kontekstu historycznego regionu,

- prezentacja mapy z zaznaczonymi cmentarzami i pomnikami,

- wyjaśnienie właściwego zachowania i szacunku w miejscach pamięci.

2. Zwiedzanie miejsc pochówku:

- zwiedzanie najważniejszych cmentarzy (reprezentujących różne wyznania),

- poznanie historii pochowanych osób i różnych rodzajów nagrobków,

- możliwość oddania szacunku zapomnianym grobom, w tym zapalenie symbolicznego znicza.

3. Zwiedzanie pomników i kapliczek:

- krótkie opowieści o wydarzeniach historycznych i postaciach upamiętnionych przez pomniki,

- refleksja nad rolą pamięci w życiu społecznym i osobistym.

4. Filozoficzna kontemplacja życia i śmierci:

- przerwa w spokojnym otoczeniu przyrody,

- rozmowy i krótkie ćwiczenia relaksacyjne (np. prosta medytacja lub krótka dyskusja),

- możliwość zapisania lub wyrażenia swoich myśli w symbolicznej notatce.

Umiejętności nabyte przez uczestników:

- Głębsze zrozumienie historii i tradycji zmarłych mieszkańców regionu,

- umiejętność refleksyjnego podejścia do miejsc pamięci,

- rozwój wrażliwości i szacunku dla dziedzictwa kulturowego.

Emocje uczestników:

- refleksja nad nietrwałością i kruchością życia,

- poczucie spokoju wynikające z kontemplacji i wyciszenia,

- wdzięczność za możliwość poznania ludzkich losów i historii regionu.

Wnioski

Podsumowując, współpraca między litewskimi i polskimi regionami przygranicznymi, w tym przypadku gminami Pagėgiai i Zabłudów, ma strategiczne znaczenie dla rozwoju obu regionów. Prowadząc działania w dziedzinie turystyki, edukacji, kultury, ochrony środowiska i gospodarki, obie przygraniczne gminy mogą wzmacniać więzi społeczne, rozwijać potencjał turystyczny i gospodarczy oraz promować wartości europejskie. Jednym ze sposobów realizacji tego celu w praktyce jest wykorzystanie popularnego obecnie zjawiska Experiential Tourism.

Po dokonaniu oceny tego potencjału przygotowano studium wykonalności dla turystyki doświadczalnej w ramach projektu „Zrównoważona kultura dla zrównoważonej turystyki" na lata 2024-2025. Projekt był finansowany w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg VI-A Litwa-Polska na lata 2021-2027. Celem tego badania było określenie rentowności rynkowej i ekonomicznej oraz potencjału rozwojowego turystyki eksperymentalnej na obszarze objętym projektem.

Produkty turystyki eksperymentalnej mogą być bardzo zróżnicowane, ponieważ główne z nich to Produkty turystyki doświadczalnej mogą być bardzo zróżnicowane, ponieważ główną zasadą, która je definiuje, jest tworzenie autentycznych doświadczeń dla turystów za pomocą jak największej liczby różnych zmysłów: wzroku, słuchu, dotyku, smaku i zapachu. Zarówno gmina Pagėgiai, jak i Zabłudów mają wiele zasobów turystyki eksperymentalnej, co świadczy o ogromnym potencjale i możliwościach. Obie gminy charakteryzują się imponującymi krajobrazami, cennymi miejscami dziedzictwa kulturowego. Dodając do tych mocnych stron dobrze zorganizowane instytucje kulturalne i już stworzone produkty turystyki gastronomicznej, istnieje ogromny potencjał do tworzenia różnych tras turystycznych z połączonymi różnymi produktami.

Obie gminy mają podobne słabości, które utrudniają rozwój sektora turystycznego. Po pierwsze, jest to brak infrastruktury turystycznej, której poprawa wymaga znacznych funduszy. Istnieje również znaczna konkurencja ze strony sąsiednich regionów. Pagėgiai znajduje się w pobliżu Mierzei Kurońskiej, która przyciąga znaczny ruch turystyczny. Tymczasem Zabłudów jest mniej znany w porównaniu z innymi regionami turystycznymi Podlasia, takimi jak Białowieża, Augustów czy Suwałki. Kolejną słabością Pagėgiai jest duża odległość od większych miast i lotnisk. Z wyżej wymienionych powodów obiecującą strategią rozwoju sektora

turystycznego jest orientacja na produkty turystyki doświadczalnej, przyciąganie bardziej świadomych turystów oraz współpraca obu przygranicznych gmin, a tym samym przyciąganie większej ilości funduszy pomocowych Unii Europejskiej. Taka współpraca przyczynia się również do zrównoważonego rozwoju terytoriów przygranicznych, dlatego stają się one wzorcowymi przykładami międzynarodowego partnerstwa.

Lista źródeł i literatury

Almonaitis Vytenis, Almonaitienė Junona. Sever Skalva. Pagėgiai Region Traveller's Handbook. Kowno, 2015.

Andrulienė Rasuolė. Strategia zrównoważonego rozwoju turystyki w gminie Varėnos. Varėna, 2023.

Discover Little Lithuania 1 d. [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w Internecie: https://www.gruda.lt/keliones-po-lietuva/atrask-mazaja-lietuva?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR200Fr9Jw489Uqx-ll2ew0ehl5_IYOTCAgpNxz6wEBJjCE3FXRd4Xe-gl0_aem_CUJUaukvU6E2w4FRQkJmOQ Baltic Sea Cycle Route. [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w Internecie: https://en.eurovelo.com/ev10

Biran Avital i Poria Yaniv. Rekonceptualizacja ciemnej turystyki. W: Współczesne doświadczenie turystyczne. Concepts and Consequences, red. Richard Sharpley, Philip R. Stone. New York, 2012.

Birbilaitė Gabrielė, Lukšaitienė Audronė. Możliwości rozwoju turystyki doświadczalnej w regionie Suvalkija. Tematy biznesowe z punktu widzenia przyszłych profesjonalistów, 2021.

Kolonia bocianów w Bitėnai. [interaktywny] [dostęp 2024 09 06] Link w Internecie: https://www.visitpagegiai.lt/produktas-147/ka-pamatyti/bitenu-gandru-kolonija/

Boockmann Hartmut. Zakon Niemiecki. Dwanaście rozdziałów jego historii. Wilno, 2003.

Clark Christopher. Iron Kingdom: The Rise and Downfall of Prussia, 1600-1947. London, 2007. Correia Antonia, Seongseop (Sam) Kim, Kozak Metin. Cechy doświadczalne gastronomii i ich wpływ na intencje rekomendacji: podejście oparte na zbiorach rozmytych. International Journal of Tourism Research, 2019.

Černiauskienė Aušrinė. Plan rozwoju i marketingu międzynarodowego szlaku turystycznego „Pierścień Królowej Luizy" 2021-2026. Kowno, 2021.

Dimitrova Miroslava. Heritage - and Culture Based Experiential Tourism. 2023, s. 5 [interaktywny] [dostęp 2024 09 14] Link w Internecie: https://www.researchgate.net/publication/372627292_Experiential_Tourism

Edukacyjne. [interaktywny] [dostęp 2024 09 15] Link w Internecie: https://mociskiupalivarkas.lt/edukacijos/

Ekskursja „Cit, raganos miega", plaukimas laivu ir kulinarinis paveldas! [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w internecie: https://www.autrega.lt/keliones-grupems/ekskursija-cit-raganos-miega-plaukimas-laivu-ir-kulinarinis-paveldas/

Turystyka doświadczalna: znaczenie i przykłady [interaktywny] [dostęp 2024 12 05] Link w Internecie: https://bmtnapoli.com/turismo-esperienziale-significato-ed-esempi/?lang=en

Festivalis „Keliaujanti vėtrungė: tikėjimas, legendos ir knygų milžinai" [interaktywny] [dostęp 2024 09 08] Link w internecie: https://vetrungiukelias.lt/

Hencke Blanca Garcia. Urban experiential tourism marketing Wykorzystanie mediów społecznościowych jako narzędzi komunikacji przez targi żywności w Madrycie. Journal of Tourism Analysis: Revista de Análisis Turístico. Vol. 25 Issue: 1.

„Gyvosios archeologijos dienos Kernavėje 2024": festivalis nukels į Viduramžius (renginių programa) examples [interaktywny] [dostęp 2025 01 03] Link w Internecie: https://welovelithuania.com/gyvosios-archeologijos-dienos-kernaveje-2024/.

Szlak żelaznej kurtyny. [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w internecie: https://en.eurovelo.com/ev13

Muzeum Martynasa Jankusa, Małopolski Ogród Obrazów. [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w internecie: https://www.visitpagegiai.lt/produktas-147/ka-pamatyti/martyno- jankaus-museum-small-littoral-art-picture-garden/

Tradycyjne wydarzenia w Muzeum Martynasa Jankusa. [interaktywne] [dostęp 2024 09 09] Link w internecie: https://www.pagegiai.lt/kultura/tradiciniai-renginiai/martyno-jankaus-muziejus/

Shiupiniai Mažosios Lietuvos. [interaktywne] [dostęp 2024 09 15] Link w internecie: https://www.silaineskrastas.lt/gyvenimas/mazosios-lietuvos-siupiniai/

Meškauskienė Regina et al. Folwarki Šilutė i Pagėgiai. Kłajpeda, 2010; Purvinas Martynas. Atlas dworów litewskich II. Gmina Pagėgiai. Wilno, 2014.

Mikšienė Aksavera. M.Jankus and Midsummer celebrations on Rambynas Hill. [interaktywny] [dostęp 23.12.2024] Link w internecie: https://silaine.lt/silaine/m-jankus-ir-joniniu-sventes-ant- rambyno-kalno/

Laurinavičienė Beatričė. Wileńscy turyści zapoznają się z targiem Hale. 2017-11-24. [interaktywny] [dostęp 2024 07 08] Link w internecie: https://www.vz.lt/laisvalaikis/maistas-ir- gerimai/2017/11/24/turistams-vilniuje-pristavys-hales-turgu

Laužikas Rimvydas. Historie słodyczy z Litwy Mniejszej. W. Wypieki. Kłajpeda, 2022.

Legault Marie-Josée. Rozwój podróży opartych na doświadczeniu. 2016-07. [interaktywny] [dostęp 2024 12 02] Link w Internecie: https://www.originoutside.com/insights/the-rise-of-experiential-travel

Lew Josh Czym jest turystyka doświadczeń? 2017-08-24 [interaktywny] [dostęp 2024 08 08] Link w Internecie: < https://www.treehugger.com/what-is-experiential-tourism-4869029>

Litewskie kopce. [interaktywny] [dostęp 2024 11 21] Link w internecie: https://piliakalniai.lt/rajonai/40

Newsom Sean. Czy podróże empiryczne to kolejny duży trend? 2023-12-19 [interaktywny] [dostęp 2024 06 15] Link w Internecie: https://www.nationalgeographic.com/travel/article/is-experiential- travel-the-next-big-trend

Oflagers; Pagėgiai. W: Encyklopedia Litwy Mniejszej. Trzeci tom. Wydanie trzecie. red. Martynas Purvinas. Wilno, 2006.

Pagėgiai „Christmas Goose Market in Lithuania Minor" 2016-12-19 [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w internecie: https://www.silaineskrastas.lt/laisvalaikis/be-kategorijos/pagegiuose-surmuliavo-kaledinis-zasu-turgus-mazojoje-lietuvoje/

Muzeum Gęsi w Miejskim Centrum Kultury w Pagėgiai. [interaktywny] [dostęp 23.12.2024] Link w internecie: https://www.visitpagegiai.lt/produktas-147/ka-pamatyti/pagegiu-savivaldybes- kulturos-centro-zasu-muziejus/

Projekt Austerlitz [interaktywny] [dostęp 2024 12 08] Link w internecie: https://www.austerlitz.org/cz/

Prusy - 500. Pozostałości historycznego krajobrazu w regionie Kłajpedy. Dziedzictwo pruskiej linii kolejowej Pagėgiai - Lauksargiai. Kalendarz 2025. [interaktywny] [dostęp 2024 09 15] Link w Internecie: https://www.archeologijoscentras.lt/sites/default/files/Kalendorius%202025.pdf Purvinas Martynas. Historyczne miasta nad Niemnem. W Historyczne miasta: stare i współczesne. Sud. Alfredas Jomantas. Wilno, 2003.

Purvinas Martynas. Wsie etnograficzne Litwy Mniejszej. Troki, 2011.

Purvinas Martynas. Panemuniai i Pamariai Litwy Mniejszej. Księga II. Troki, 2017. Świerk czarownic. [interaktywny] [dostęp 2024 09 06] Link w internecie: https://www.visitpagegiai.lt/produktas-147/ka-pamatyti/raganu-egle/

Satkauskytė Dalia. Algimantas Mackus. [interaktywny] [dostęp 2024 09 21] Link w internecie: https://www.vle.lt/straipsnis/algimantas-mackus/

Savukynas Bronys. Johannes Bobrowski. [interaktywny] [dostęp 21 09 2024] Link w internecie: https://www.vle.lt/straipsnis/johannes-bobrowski/

Sirokomlė Vladislovas. Niemen od źródeł do ujścia. Wilno, 2020.

Stasiak A. Współczesna przestrzeń turystyczna, [w:] M. Durydiwka, K. Duda-Gromada (red.), Przestrzeń turystyczna. Czynniki, różnorodność, zmiany, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, 2011.

W sobotę w Pagėgiai odbędzie się „Bożonarodzeniowy Jarmark Gęsi na Litwie Mniejszej" 2023-12-13. [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w Internecie: https://www.tauragesradijas.lt/naujiena/sestadieni-pagegiuose-surmuliuos-kaledinis-zasu-turgus- mazojoje-lietuvoje-2413

W sobotę w Pagėgiai odbędzie się Bożonarodzeniowy Jarmark Gęsi. 2023-12-15 [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w internecie: https://taurageszinios.lt/naujienos/kultura/2023/12/sestadieni- pagegiai-kaledinis-zasu-turgus-20074

Stuknij w to, czego naprawdę chcą odwiedzający: Wprowadzenie do turystyki doświadczalnej [interaktywny] [dostęp 2024 11 15] Link w Internecie: https://www.tourismexperience.org/downloads/English%20content/Resource%20hub/Chapter%201/introduction-to-experiential-tourism-03.pdf

Międzynarodowa Noc Muzeów w Muzeum Martynasa Jankausa w maju 2022 r. [interaktywny] [dostęp 2024 09 09] Link w internecie: https://www.youtube.com/watch?v=IMgwGyXHcOA

Timbrook Anna. Podróżowanie przez doświadczenie: Tworzenie wspomnień, a nie list kontrolnych. 2023-10-04. Link w Internecie: https://expertworldtravel.com/experiential-travel/

Trakų rajono turizmo rinkodaros 2022-2026 m. strategija. 2021 m. [interaktywny] [dostęp 2024 12 20] Link w Internecie: https://www.trakai.lt/data/public/uploads/2021/07/traku- turizmo-rinkodaros-strategija_tarpine-ataskaita-003.pdf

Smith William L. Turystyka doświadczalna na świecie i w kraju: definicje i standardy. International Journal of Services and Standards 2 (1), 2006.

Swarbrooke J., Beard C., Leckie S., Pomfret G. Adventure Tourism. The New Frontier, Butterworth Heinemann, Oxford, 2007.

„Vėtrungių ir Kafijos dienos 2024". [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w Internecie: https://welovelithuania.com/vetrungiu-ir-kafijos-dienos-2024/

Voišnis Jadvyga, Baltrūnaitė Danguolė, Jakštienė Danutė. Gastronominio turizmo patirtys Lietuvoje: atvejo analizė. Aukštųjų mokyklų vaidmuo visuomenėje: iššūkiai, tendencijos ir perspektyvos. Mokslo darbai Nr. 1 (11), 2023.

Czym jest turystyka doświadczeń? Wszystko, co musisz wiedzieć. [interaktywny] [dostęp 2024 07 25] Link w Internecie: https://tourismcouncilwa.com.au/toolbox/blog/what-experience- tourism-everything-you-need-know

Wu Hung-Che, Chang Ya-Yuan, Tsung_Pao Wu. Pielgrzymka: Co wpływa na intencje pielgrzymów w zakresie wspierania doświadczeń? Journal of Hospitality and Tourism Management. Vol 38, 2019.

Rynek gęsi: najcięższa ważyła ponad 6 kilogramów. 2021-12-20 [interaktywny] [dostęp 2024 09 07] Link w internecie: https://www.manoukis.lt/naujienos/renginiai/zasu-turgus- heaviest-weighs-more-than-6-kilograms

Žuromskaitė Brigita. Różnorodność form turystyki i celów podróży w XXI wieku. W. Rozwój, wyzwania, perspektywy. Ed. Brigita Žuromskaitė. Wilno, 2016.